

Tartu Ülikool
Maailma keelte ja kultuuride kolledž

Roland Brant

ÕIGUSKEELE TUNNUSED JA
AMEERIKA ÕIGUSTERMINOLOOGIA SÕNASTIK

Magistritöö

Juhendaja Piret Rääbus, MA

Tartu 2022

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Õiguskeel ja selle tõlkimine	5
1.1 Õiguskeele tunnused	5
1.2 Õigustekstide tõlkimine	7
1.3 Selge keele olulisus	9
1.4 Terminoloogia ühtlustamine	11
2. Ameerika õiguskeel.....	15
2.1 Ameerika ja Briti inglise keele erinevused	15
2.2 Ameerika õigusterminoloogia kättesaadavus Eestis	17
2.3 Ameerika õigusterminoloogia.....	18
3. Ameerika õigusterminoloogia sõnastiku koostamine	22
3.1 Sõnastiku koostamisel lähtunud põhimõtetest	22
3.2 Sõnastiku koostamise allikad	23
3.3 Sõnastiku ülesehitus	23
3.4 Sõnastiku koostamisel esinenud probleemid	24
4. Ameerika õigusterminoloogia sõnastik.....	28
4.1 Sõnastikus kasutatud lühendid	28
4.2 Sõnastik.....	29
Kokkuvõte.....	55
Kasutatud kirjandus.....	57
Summary	60

Sissejuhatus

Õiguskeel on väga spetsiifiline valdkond ja selle tõlkimine võib osutuda väga keeruliseks. Lepingutes ja seadustes kasutatav keel on nüansirikas ning ebakõlad või valesti kasutatud terminid võivad endaga kaasa tuua ootamatuid olukordi või täielikult muuta teksti sisu. Seega peab nende tekstidega töötades olema tähelepanelik ja nendest täpselt aru saama. Õiguskeeles, nagu ka muudes valdkondades, on väljakujunenud kindel terminoloogia, mis on aga ajas muutuv ning seega peab alati olema kursis kaasaegsete keelekonventsioonidega. Muutuv keel ja keelekonventsioonid võivad aga tekitada probleeme sõnavara ühtlustamisega. See võib omakorda kaasa tuua ka probleeme tõlkimisega, eriti kui tõlkija peab teksti üle kandma keelde, mis ei ole tema emakeel. Niisiis peab tõlkija olema üheaegselt kursis nii enda emakeele õiguskeele, kui ka võõrkeele tavadega.

Uurimistöö peamiseks eesmärgiks on Ameerika inglise keele ja selle terminoloogia analüüsimise ja põgusalt ka Briti inglise keelega võrdlemise kaudu välja selgitada peamised erinevused kahe keelevariandi vahel ning saadud andmetele tuginedes lühikese, Ameerika keelevariandile keskenduva sõnastiku koostamine inglise-eesti keelesuunal. Lisaks eelnevale on eesmärk leida vastus järgmistele uurimisküsimustele:

- 1) Mis on õiguskeele peamised tunnusjooned ning viimase aja muutused?
- 2) Millised on Ameerika õiguskeele terminoloogiaga seotud peamised kitsaskohad Eestis ning kuidas on neid võimalik leevendada?
- 3) Milliste keeleliste erinevustega peab arvestama Ameerika õiguskeelde tõlkides?

Püstitatud küsimuste põhjal on võimalik anda ülevaade õiguskeele terminoloogiast ja selle tunnusjoontest. Lisaks võib töö olla ka praktiliseks kasutamiseks sõnastikuna. Õigustõlke laialdase nõudluse ja leviku tõttu on alati vajadus lisanduvate keeleallikate järele, seega on ka selle magistritöö üheks eesmärgiks sõnastike loetelu täiendada.

Eestis on ka varem Ameerika õigusterminoloogiat sõnastikes käsitletud. Mõnes allikas on eri keelevariante märgistatud. Näiteks Artur Jürissoni (2012) „Inglise-eesti õigussõnaraamatus“ on terminitele kohati juurde märgitud *am* (Ameerika) ja *br* (Briti),

sarnast märgendamist võib mõningal määral leida ka Eesti Keele Instituudi „Inglise-eesti masintõlkesõnastikust“. Olemas on „Ameerika õigusterminoloogia valiksõnastik“ (Heikki Leesment, Liina Soobik ja Hannes Veinla 1997), kuid magistritöö autorile teadaolevalt on see ainus sõnastik, mis keskendub ainult Ameerika õiguskeelele.

USA on äärmiselt mõjuvõimas riik, mis mõjutab ka õigusloomet ja õiguskeelt üle maailma. Arvestades eelnevat on selle magistritöö fookuses Ameerika inglise keele keskendunult õiguskeele uurimine inglise-eesti keelesuunal. Lõpptulemuseks on lisaks teoreetilisele analüüsile ka magistritöö autori koostatud sõnastik, mida on võimalik kasutada just Ameerika õiguskeelde tõlkimisel. Tõlkevaldkonnas tegutsevate inimesele oleks selgelt määratlev sõnastik kindlasti suureks abiks terminite valimisel.

1. Õiguskeel ja selle tõlkimine

1.1 Õiguskeele tunnused

Õiguskeel on valdkond, kus terminoloogiline ebatäpsus võib endaga kaasa tuua ootamatuid ning tihti ka soovimatuid tagajärgi. Kuna selle valdkonna tekstid on eelkõige mõeldud inimeste, organisatsioonide ning isegi riikide vaheliste koostööde ja kokkulepete sõlmimiseks ning riigisisest elukorralduse kindlaksmääramiseks, peavad ka tekstid olema arusaadavad ning üheti mõistetavad. Välja on kujunenud kindlad sõnaühendid ja kirjutamise tavad, mida kasutatakse näiteks lepingutes, seadustes ning muudes reguleerivates tekstides. Eestikeelsetes tekstides on sellisteks keelenditeks näiteks *edaspidi* (lepingutes poolte nimetamine), *on kohustatud* jms. Lisaks terminoloogiale peab tõlkija ning mistahes õiguskeele ja/või -dokumentidega töötav isik olema teadlik valdkonna kirjutamistavadest. Eelmainitu ei piirdu vaid terminoloogiaga ning hõlmab lisaks sõnavarale ka lauseehitust, erinevate kõneviiside kasutamist jne. Seega on enne keelemuutuste ja sõnavara käsitlemist oluline anda ülevaade valdkonna keeletunnustest.

Ingliskeelsetest õigustekstidest annab ülevaate Christopher Williams (2004: 112) artiklis „Legal English and Plain Language: an introduction“, kus ta toob välja peamised õiguskeele tunnused ning ka nende muutumise. Williams on nimetanud seitset peamist õigustekste iseloomustavat tunnust, mille tundmine on oluline nii nendest tekstidest arusaamiseks kui ka valdkonna tekstide tõlkimiseks. Esimese tunnusena toob autor välja arhailiste või harva kasutatavate sõnade ja väljendite kasutamise, mille hulka kuuluvad sellised terminid nagu *hereinafter*, *wherein* jms. Sellised sõnu ja väljendeid kasutatakse eelkõige näiteks lepingu pooltele, teenustele ja objektidele nimetuste andmiseks ning tingimuste seadmiseks. Eesti keeles on näiteks sõna *hereinafter* vasteks *edaspidi* (näiteks „Leping on sõlmitud ettevõtte OÜ XXXX (*edaspidi* klient) ja OÜ YYYY (*edaspidi* müüja) vahel.“)

Teise tunnusena nimetab Williams (*ibid.*) võõrkeelsete terminite (näiteks ladina, prantsuse) kasutamise. Üks näide sellisest terminoloogiast on *acquis communautaire* ehk *ühenduse õigustik* (IATE *sub* *acquis communautaire*). Ladinakeelseid väljendeid leiab

ka Ameerika õigusterminoloogiast (*mens rea*, ingl *criminal intent*) (Kangur 2007: 11) ning üldiselt õiguskeele põhimõtteid käsitlevatest tekstidest.

Kolmanda tunnusena toob Williams (2004: 113) välja teatud sõnade, väljendite ja süntaktiliste konstruktsioonide kordamise õigustekstides. Sellist kordamist kasutatakse eelkõige mitmetähenduslikkuse ning arusaamatuste vältimiseks. Siinkohal on heaks näiteks lepingud, kus tuuakse välja erinevate poolte kohustused. Kohustuste nimetamisel ning kirjeldamisel on äärmiselt tähtis, et pooled saaksid aru, kellele kohustus määratakse ning mis on võimalikud tagajärjed kohustuse täitmata jätmisel. Samas aga võib liigne kordamine muuta teksti ka raskesti loetavaks. Williams (*ibid.*) mainib, et lisaks kordustele kasutatakse ka eessõnalisi fraase, nagu *in respect of*, *in accordance with*, *pursuant to*. Sellised fraasid on levinud ka eestikeelsetes tekstides (näiteks *karistusseadustiku §-le 56 vastavalt*). Tegemist on väljakujunenud keelekasutusega, mille eesmärk on selgesõnaliselt viidata kindlatele seadustele, paragrahvidele jms.

Neljanda tunnusena on nimetatud pikkade keerukate lausete kasutamine (*ibid.*: 113). Tihti on kasutatud osalauseid, mis muudavad kogu lause raskesti loetavaks ja keeruliseks. Eesti lepingukeelt analüüsinud Riina Reinsalu (2012: 1) on artiklis „Lepingukeele keerukus“ öelnud: „Töövõtu- ja käsunduslepingute analüüsisist selgub, et lepingute lausestruktuur on võrdlemisi lihtsakoeline: enamik lauseid on lihtlauseid või väga lihtsa ülesehitusega liitlauseid“. Selgub, et eesti keeles kasutatakse pigem lühemaid lauseid, kuid Reinsalu märgib (*ibid.*: 2), et sellega kaasneb ka omaette keerukus, sest täpsuse nimel peab nende lühikeste lausetega edasi andma võimalikult palju informatsiooni ning seetõttu „ühendatakse fraasid keerukateks lausestruktuurideks“.

Viiendaks tunnuseks ingliskeelsetes õigustekstides on passiivi kasutamine (*shall be, may be used*) (Williams 2004: 114). Ka eestikeelsetes tekstides võib kohata sarnaseid konstruktsioone, näitena võib siinkohal tuua *on kohustatud*, *on sätestatud* jms. Williams märgib ka, et passiivi kasutamine ei ole omane ainult õiguskeelele, seda kasutatakse ka näiteks akadeemilises keeles.

Kuuenda tunnusena toob Williams (*ibid.*: 114) välja umbisikulise stiili kasutamise (*impersonal style*). Williams väidab, et umbisikulisus aitab tugevdada teksti erapooletust ja autoriteetsust. Autori sõnul võib üheks tunnuseks pidada lausete alustamist näiteks sõnadega *everyone*, *every person* jne. Umbisikulisust kasutatakse ka eesti õigustekstides,

näiteks öeldakse Eesti Vabariigi põhiseaduses (RT I, 15.05.2015, 2): „Igal lapsel, kelle vanematest üks on Eesti kodanik, on õigus Eesti kodakondsusele sünnilt“ (§ 8), „Igaühel on õigus vabale eneseteostusele“ (§ 19). Kuna seadused on suunatud elu üldisele korraldamisele ning peavad kehtima kõigile samamoodi, kasutatakse ka umbisikulist stiili, mis hõlmab kõiki inimesi ning mitte üksikuid inimgrupe.

Viimase tunnusena nimetab Williams (2014: 115) nominaliseerimist, kus tegusõnadest luuakse nimisõnad. Williams esitab näitena tegusõna *to amend*, millest tehakse nominalisatsioon *to make an amendment*. Nominaalstiili üle arutleb enda artiklis ka Riina Reinsalu (2012: 3), kes toob välja verbidele *-mine* liite lisamise, näiteks *tasuma – tasumine, edastama – edastamine* jne. Nominalisatsiooni puhul on tegemist „kalduvusega nimetada tegevusi terminilaadselt“ ning need võimaldavad lülitada ühe tegevuse teise tegevusse.

Tasub meeles pidada, et need tunnused ei ole sellised, mis on igas õigustekstis olemas, kuid tavaliselt esineb nendest vähemalt üks (Williams 2004: 115). Eespool esitatud näidetest selgub, et inglise õiguskeelele omaseid tunnuseid on märgata ka eesti keeles. Küll aga leidub ka eesti keelele omaseid tunnuseid. Reinsalu (2012: 4-6) toob välja näiteks *poolt*-tarindi, sõnade *käesolev, antud, vastav* ning *lt*-määrsõnade kasutamise. Eelmainitu suhtes on autor aga üsna kriitiline, tuues välja, et tegemist on küll õiguskeele tavade, kuid siiski ebavajalike osadega. Näitena toodud konstruktsioonid muudavad laused tihti kantseliitlikuks ning neid tasuks vältida.

1.2 Õigustekstide tõlkimine

Õigustekstidel, mille hulka kuuluvad näiteks seadused, lepingud, määrused, kohtulahendid, patendid, notariaalsed dokumendid, teenusetingimused, kasutustingimused jm, on kindlad ülesehituslikud ja keelelised tunnused. Enne nende tõlkima asumist on tähtis mõista, mis muudab need tekstid keerukaks ning kuidas raskustega toime tulla.

Õigustõlkes on alati oluline, et tõlk või tõlkija mõistaks nii lähte- kui ka sihtkultuuri õigussüsteemi ja terminoloogiat. Inglise õiguskeele puhul peab arvestama sellega, et lausetel on eriline struktuur, kirjavahemärke ei kasutata piisavalt, omakeelsete

fraaside asemel kasutatakse võõrkeelseid (näiteks *inter alia*), esineb ebatavalisi sõnu (*aforsaid*) ja mitmest sama tähendusega sõnast koosnevaid fraase (*null and void*) (Haigh 2009: 3). Sõnavara arvestades on väga oluline kasutada õigeid tõlkevasteid. Teada on ka, et erinevates kontekstides kasutatakse näiliselt samade mõistete jaoks erinevaid termineid. Näiteid on võimalik leida ka Euroopa Liidu terminoloogiast: ingliskeelse sõna *report* vastes IATE terminibaasis on näiteks *raport*, *aruanne* ja *rikkumisest teavitamine*. Esmapilgul võib tunduda, et vastetel ei ole erilist vahet, küll aga hakkab siin olulist rolli mängima kasutusvaldkond, nimelt kasutatakse *raportit* parlamendi protseduuride jaoks, *aruannet* institutsioonide siseselt ning *rikkumisest teavitamist* inimõiguste ja vabaduste kontekstides. Haigh (*ibid.*: 5) toob välja ka erinevused õiguslike tähenduste ja tavakasutuse vahel, näiteks *construction* inglise õiguskeeles tähendab tõlgendamist (sõnast *to construe*), tavakasutuses aga ehitamist, ehitist või ehitusvaldkonda. See näitlikustab võimalikke probleeme õigusvaldkonna tekstide tõlkijale, eriti alustavatele tõlkijatele.

Seoses Briti ja Ameerika inglise keelega toob kultuuriliste erinevuste kohta ilmeka näiteid Heikki E.S. Mattila (2006: 244). Näiteks väljendatakse lapsevanemate lahutusega kaasnevat õigust lapsega suhelda britipäraselt terminiga *right of access*, ameerikapäraselt kasutatakse selle õiguse tähistamiseks aga terminit *visiting rights*. Tähenduselt väljendavad eri terminid sama mõistet, aga ühes kultuuriruumis eelistatakse ühte terminit ning teises teist. Tõlkijad peavad neil nüanssidel vahet tegema ning sellised erinevused võivad kaasa tuua raskeid tõlkevigu. Veelgi enam, IATE terminibaasis on termini *right of access* vasteteks *õigus tutvuda andmetega* ja *õigus andmeid kasutada*. Siinkohal on juba võimalik olukord, kus tõlkija kasutab teise valdkonna sõnavara ning see võib tekitada segadust tõlke lugejale.

Eestis on aga tehtud väga palju õigusvaldkonna tekstide tõlkimise hõlbustamiseks. Nii eesti-inglise kui ka inglise-eesti suunal on olemas mitmeid sõnastikke ja muid allikaid, mis võimaldavad teha päringuid mõlemal suunal. Näidetena sobivad EKI „Inglise-eesti masintõlkesõnastik“ (IES), sõnaveeb, Esterm ning mitmed õigusvaldkonna sõnaraamatud, aga ka Riigi Teataja, kus on lisaks ingliskeelsele tõlkele võimalus vaadata paljude seaduste mõlema keele versioone paralleelselt. Sellised allikad võimaldavad lihtsasti leida vasteid näiteks sellistes tekstides, kus tuleb viidata konkreetsele

paragrahvile mõnes seaduses. Sõnastike üheks kitsaskohaks on aga vähene märgendamine seoses Ameerika ja Briti terminoloogiaga. Autori tähelepanekute järgi on harva välja toodud, millises keelevariandis vastav termin levinum on. Märgendamist on vähesel määral näiteks IES-is ning ka Artur Jürissoni „Inglise-eesti õigussõnaraamatus“ (2012), kus kasutatakse lühendeid *am* ja *br*. Keelemärgendid on aga suureks abiks tõlkides terminite valimisel ning aitavad vähendada ka erinevate keelevariantide segunemist.

1.3 Selge keele olulisus

Magistritöö üks eesmärk on lisaks üldisele ülevaatele keele tunnustest anda ülevaade ka keele arengust ning muutustest. Õigusvaldkonna üks peamine jututeema viimasel ajal on olnud selge keele liikumine. Õiguskeelega on üldiselt käinud kaasas arusaam, et tegemist on keerulise keelega, mida mõistavad vaid sellesse väga süvenenud inimesed.

Selge keele liikumine (*Plain language movement*) sai alguse Ameerika Ühendriikides 1970ndatel ning selle eesmärk on lihtsustada õiguskeelt ja muuta see arusaadavamaks suuremale hulgale inimestele (Williams 2011: 140). Praeguseks on selge keele liikumine levinud üle maailma. Loodud on ühendusi, vastu on võetud seadusi ning seadusloomesse on kaasatud talitusi, kes tekstid üle vaatavad. Mõned näited neist on vabatahtlik ühendus Clarity (enam kui 1000 liiget üle 50 riigis), Plain Language Association InterNational PLAIN (rahvusvaheline), Center of Plain Language (USA), Plain English Plus (Austraalia), Association of Swedish Language Consultants (Rootsi), Português Claro (Portugal), Rootsis loodud eelnõude juriidilise ja lingvistilise läbivaatamise talitus, Ameerika Ühendriikides 2010. aastal vastuvõetud selge kirjutamise seadus (*Plain Writing Act*) ja palju muud (Hallik 2011: 2).

Artiklis „Legal English and Plain Language: An Update“ (2011) annab Williams ülevaate sellest, kuidas inglise õiguskeel on ajas muutunud ning millises suunas keel liigub, märkides, et üha enam liigub õiguskeel selgema keele suunas. See tähendab ka õiguskeele moderniseerimist ning nii-öelda vanamoodsate terminite vähendamist.

Williamsi sõnul on selge keele ettepanekud seadustekstidele järgmised (Williams 2011: 139-140):

- 1) eemaldada arhailised ja ladinakeelsed väljendid;
- 2) kaotada ebavajalikud sõnad;
- 3) tagada, et tekstidest saaksid aru ka „keskmise intellektiga inimesed“;
- 4) sõnastada eesmärk teksti alguses; vähendada passiivi kasutamist;
- 5) vähendada nominalisatsiooni; asendada *shall* verbiga *must* või semimodaalse *is/are*-konstruktsiooni või lihtminevikuga;
- 6) tagada, et tekst oleks sooneutraalne.

Selge keele pooldajate soovitude järgimine aitaks muuta õiguskeele palju lihtsamini mõistetavaks ja loetavaks. Katrin Hallik (2011: 1) ütleb artiklis „Selge keele liikumisest maailmas“, et selge keele liikumisest rääkides on oluline eristada kahte terminit: selge keel (ingl *plain language*) ja arekeel (ingl *simple language*). Arekeel on lihtsustatud, kergesti loetav ja mõistetav keel, mis on mõeldud näiteks arengupuudega inimestele, selge keele all aga mõeldakse lihtsa ja selge vormiga ühemõttelist keelekasutust, mis on mõeldud kõigile ühiskonna liikmetele. Tegemist on kantselleikeele vastandiga, mis hõlmab lisaks sõnavarale ja lausestusele kogu teksti ülesehitust – visuaalset külge, loogikat ja teksti katsetamist tarbija peal. Lisaks vähendatakse selgelt kirjutamisega ka sisuliselt ebavajalikke osi, nagu kantseliitlik keelekasutus, nt *poolt*-tarindi, *lt*-määrsõnade ja stampsõnade (nt *vastav*, *käesolev*, *antud*) kasutamine. Kõik eelnimetatud aspektid on olulised, et muuta õigustekstid arusaadavamaks nii-öelda tavainimeste jaoks, kes ei ole nii seotud valdkonnaga ning kellele jääb erialakeel arusaamatuks.

Hallik on esitanud ka Joseph Kible'i praktilisi soovitusi, mida arvesse võtta (Hallik 2011: 4).

- 1) Kavanda ja kirjuta dokument lugejat silmas pidades. Sinu eesmärk on anda edasi oma mõtteid võimalikult selgesti.
- 2) Ära anna järele kiusatusele väljenduda ametlikult. Ole loomulik (kuid mitte liiga kõnekeelne). Kujutle, et kõneled otse lugejale.
- 3) Jäta välja ebavajalikud detailid. Anna edasi üksnes seda informatsiooni, mida lugejal vaja on.
- 4) Kasuta teksti selgitamiseks näiteid, tabeleid ja loetelusid.

- 5) Kui võimalik, katseta tarbijale mõeldud teksti enne avaldamist.
- 6) Pööra tähelepanu dokumendi ülesehitusele – ära kasuta liiga pikki lõike, tõsta oluline tekstis esile.
- 7) Grupeeri seotud mõtted lähestikku ning kasuta loogilist järjestust.
- 8) Poolita pikad laused.
- 9) Pikemate dokumentide alguses kasuta lühikokkuvõtet, sisukorda vms.
- 10) Väljenda olulist verbide, mitte abstraktsete nimisõnade abil.

Eelmainitud nõuandeid on arvestatud ka selle magistritöö sõnastiku tarvis selgituste ja definitsioonide koostamisel, peamiselt esimest ja kolmandat punkti, kuna need käsitlevad eelkõige mõtte edasi andmist ja tekstis olulise välja toomist. Sellepärast on mõistlik neid kahte punkti ka lühidalt analüüsida.

Esimest ja kolmandat punkti saab suurel määral koos analüüsida. Sõnastike üheks peamiseks eesmärgiks on anda lühidalt edasi termini kohta käiv informatsioon. Selgitused terminitele on mõistlik kirjutada tavainimest (st valdkonnaga mitteseotud) silmas pidades (vältides liiga spetsiifilisi termineid selgitustes). Terminite selgitamisel ja vastete kirjutamisel tasub keskenduda olulisele ehk sellele, mis võimaldab aru saada termini mõttest. Lugejas segaduse vähendamiseks tuleks välja jätta ka liigsed detailid.

Kokkuvõtteks võib täheldada, et lisaks juriidiliste tekstide koostamisele on selge keel oluline ka sõnastike loomisel ning terminoloogiatöös. Traditsiooniliste õiguskeeletavade ning ametliku stiili asemel on mõistlik keskenduda loomulikkusele.

1.4 Terminoloogia ühtlustamine

Lisaks selgemale keelekasutusele aitab õiguskeelest arusaamisele kaasa ka terminoloogia ühtlustamisele. Ühtlustatud terminoloogia ning allikad, kust on võimalik nende kohta informatsiooni koguda, parandavad nii õiguskeele mõistetavust kui ka tõlgete kvaliteeti. Ühtlustatud terminoloogiat käsitleb näiteks Barbara Pozzo (2003) artiklis „Harmonisation of European Contract Law and the Need of Creating a Common Terminology“. Pozzo ütleb, et erinevates kultuuriruumides võib olla näiteks ka sõnal *leping* erinev tähendus. Enamasti on *leping* defineeritud kahel moel (Pozzo 2003: 757):

- 1) traditsioonilise definitsiooni järgi on leping lubadus, mida toetab vastutasu;

- 2) kaasaegsema definitsiooni järgi on leping kokkulepe, mis toob kaasa seadusega nõutavaid kohustusi.

Erinevad definitsioonid võivad kaasa tuua segadust, seega on oluline märgata nüansse ning nendega ka arvestada. Sarnase näite võib tuua ka eesti keelest. Kuigi *lubadus* ja *kokkulepe* on näiliselt väga sarnased terminid, siis lähemalt analüüsid võib näha olulist tähenduse erinevust. Eesti keele seletavas sõnaraamatus on *lubadus* defineeritud kui „kindel lubamine midagi teha, teat. viisil toimida vm” (EKSS 2009 *sub* lubadus) ja *kokkulepe* kui „kellegi vahel tehtud otsus millegi kohta; kokkuleppimine” (EKSS 2009 *sub* kokkulepe). Kui mõelda nende kahe termini tavakasutuse peale, siis on võimalik ka illustreerida, kuidas neil kahel sõnal võib olla väga erinev tähendus. Kuigi mõlemad terminid tähendavad sisuliselt kahe (või enama) isiku vahelist arusaama, kus ühel poolel tekib teise ees kohustus midagi teha, tuleb siiski arvestada lepingu kui dokumendi olemust. Leping on dokument, milles sätestatakse kahe poole omavahelised suhted, kus üks pool pakub teisele midagi mingisuguse vastutasu eest. Lepingu ese võib olla teenus, toode, koostöö vms, mille täpne üleandmis- või täitmisviis on lepinguga kindlaks määratud. Seega saab lepingut pidada kokkuleppeks, kuna mõlemad pooled määravad kindlaks enda käitumise ja tingimused.

Lubadus aga ei tähenda alati olukorda, kus kaks poolt on võrdselt kohustatud millekski. Näiteks võib lubadus olla ka selline, kus vaid üks pool võtab endale kohustuse ning teine pool mitte. Eesti keele seletava sõnaraamatu definitsiooni järgi on leping *kokkulepe*: „õigusi ja kohustusi tekitav, muutev v. lõpetav (hrl. kirjalik ning ametliku dokumendina vormistatud) kokkulepe isikute, organisatsioonide, asutuste, riikide jne. vahel“ (EKSS 2009 *sub* leping). Sellepärast on oluline, et terminoloogia oleks ühtlustatud. Inglise keelest eesti keelde tõlkimisel võib selline nüansivahe viia arusaamatusteni. Kui arvestada seda, et sõna *leping* tõlkimisel inglise keelde on võimalikud vasted *contract* ja *agreement*, siis võib inimene valida ametlikult vormistatud dokumendi tõlkimisel vasteks sõna *kokkulepe*, mis eesti kultuuriruumis on pigem viga, kuna meil kasutatakse siiski sõna *leping* ning mitte *kokkulepe*.

Enda artiklis ütleb Pozzo, et Euroopa Liidu kontekstis on terminoloogia ühtlustamine äärmiselt oluline just ametlike keelte rohkuse tõttu (Pozzo 2003: 767). Kuna Euroopa Liidus on Euroopa Majandusühenduse Nõukogu määrusega 58/1 ette nähtud, et

kõik määrused ja muud üldkohaldatavad dokumendid koostatakse kõigis ametlikes keeltes (ELT 17, 06.10.1958, lk. 0385–0386), on ka oluline, et Euroopa Liidul oleksid olemas keeleressursid, millele tõlkijad ja tõlgid saavad tõlkimise ajal toetuda. Ka selles suunas on väga suuri samme astunud, olemas on IATE terminibaas, „Institutsioonidevaheline stiiljuhend“, kus on välja toodud institutsioonide nimed igas ametlikus keeles koos muude stiilireeglitega, Euroopa Liidu Teatajas on avaldatud dokumentide (nt kohtuotsuste) tõlked ning võimalus paralleelselt eri keeltes tekste vaadata, nagu ka Riigi Teatajas. Peale selle on ka Euroopa Liidu veebisait enamikul juhtudel saadaval kõigis ametlikes keeltes. Eelneva põhjal saab öelda, et Euroopa Liidus on tehtud suuri samme terminoloogia ühtlustamise suunas. Seetõttu on ka Euroopa Liidu terminoloogia lihtsasti kättesaadav ja tõlkimine mõningal määral muretumaks tehtud.

Õiguskeeles esineb aga tihti olukordi, kus ühele mõistele võib olla mitu terminit, mis näiliselt tähendavad küll sama, kuid tegelikkuses on erinevad. Dekhnich Olga Vitalievna ja Romanenko Denis Ivanovich (2015: 208-209) on artiklis „Contract law: Terminology and translation difficulties“ toonud inglise keelest näitena sõna *law* (õigus), mille kohta on inglise keeles võimalik öelda *law, statute, legislation, act, enactment, regulation, ordinance, rule, decree* jne. Kui aga võrrelda mõnda neist sünonüümidest eesti keele vastetega, siis võib näha võimalikke probleeme, näiteks *enactment* tõlkeks on antud *jõustumine* (IES *sub* *enactment*); *decree* vasteks *seadlus, dekreet, käskkiri* (Esterm *sub* *decree*); *ordinance* vasteks *korraldus, määrus, käsk* (IES *sub* *ordinance*). Eelnevad näited kirjeldavad probleemi sünonüümidega. Tegemist on mitme võimaliku valikuvariandiga, mis kõik tähendavad *õigust (law)*. Samas aga on nende tähendused väga erinevad. Siinkohal aitaksid seletavad sõnaraamatud ühtlustada terminoloogiat, luues ühise arusaama terminite kasutamisest ning tähenduste erinevustest.

Eespool öeldu kohaselt on Eestis üleüldiselt tehtud väga ulatuslikku terminitööd. Olemas on mitmed veebipõhised sõnastikud nagu IES, terminibaas Esterm jms. Kuid üheks kitsaskohaks on see, et kuna eesti keelest tõlkides on levinud tendents tõlkida Briti inglise keelde, siis sageli puudub viide sellele, millise keelevariandi terminiga on tegemist. Magistritöö fookuses olevate keelevariantide (Ameerika ja Briti) vahelisi erinevusi käsitletakse küll järgmises peatükis, kuid siiski tasub teabeallikaid mainida ka terminoloogia ühtlustamise kontekstis, kuna ka keelevariantide märgendamine on osa

ühtlustamisest. Nimelt on paljudes sõnastikes Briti ja Ameerika terminoloogia eristamine jäänud tagaplaanile. Eesti Keele Instituudi „Inglise-eesti masintõlkesõnastikus“ (IES) on mõneti viidatud kultuuritaustale. Näiteks on sõna *prohibition* puhul vastena toodud *keeld* ja (Am) *kuiv seadus*. Samuti on ka Artur Jürissoni „Inglise-eesti õigussõnaraamatus“ terminitele juurde lisatud *am* ja *br*. See näitab, et märgendamist ja eristamist on, kuid siiski on seda pigem vähe. Samas on inglise keelde tõlkimisel oluline valida üks keelevariant, mille reegleid ja terminoloogiat kasutada ning kahte erinevat omavahel segada ei tohi. Ameerika ja Briti väljendite selge eristamine sõnastikes aitab sellist segunemist ka vältida.

Märgendamise alla kuulub ka keelenditüübi määramine, nagu on tehtud Estermis, kus on vastetele märgitud juurde „eelitermin“, „sünonüüm“ jne. Välja on toodud ka kontekstid, milles vastavat terminit kasutatakse, ning ka see on suur samm terminoloogia ühtlustamise suunas. Põhjalikku märgendamist on tehtud ka Euroopa Liidu terminoloogias, nimelt IATE terminibaasis. Seal on lisaks terminile ja selle seletusele esitatud ka kontekst, kasutusvaldkond (nii institutsionaalsel kui ka temaatilisel tasandil), viide definitsioonile ja terminile. Lisaks saab terminiotsingus määrata erinevad kriteeriumid, nagu kust valdkonnast otsida jne. Mainitud aspektid on kõik olulised osad, mis aitavad terminoloogia ühtlustamisele kaasa.

2. Ameerika õiguskeel

2.1 Ameerika ja Briti inglise keele erinevused

Teadagi on Briti ja Ameerika inglise keelel kindlad erinevused. Rupert Haigh toob välja kolm põhilist erinevust Ameerika ja Briti inglise keele vahel (Haigh 2009: 76):

- 1) erinevused sõnade tähenduses ja kirjaviisis; grammatika ja kirjavahemärkide erinevused;
- 2) erinevused sõnavaras, eriti äriterminoloogias;
- 3) erinevused keelekasutuses, mis tulenevad kahe riigi erinevatest kultuuriväärtustest.

Haigh mainib ka seda, et kahest variandist tuleb valida üks, mida järjepidevalt kasutada, ning kahe kokkusegamine viitab tõlkija vähesele pädevusele (*ibid.*). Kuna õigustekstide puhul on tegemist oluliste dokumentidega, siis peab neid erinevusi ka teadma.

Esimene erinevus, mis väärib just õigustekstide puhul mainimist, on kindlasti kuupäeva märkimise viis. Ameerika inglise keeles on tavaks kirjutada kuu enne päeva, näiteks *October 12, 2002* või *10.12.2002*, samas kirjutatakse Briti inglise keeles *12 October 2002* ja *12.10.2002*. Kuupäevade valesti kirjutamine võib tekitada väga raske vea, kuna kuupäevad muutuvad täiesti teistsuguseks. Kuupäev 10.12.2002 võib Briti lugejale tähendada kümnendat detsembrit, aga Ameerika lugejale kaheteistkümnendat oktoobrit. Erinevusi on ka ajavahemike märkimisel. Ameerika inglise keeles kasutatakse vahemikule viitamiseks sõna *through* (või *thru*), mis on Briti inglise keeles võrdväärne sõnaga *until*. Näiteks Briti *25 September until 12 October* asemel kirjutatakse Ameerika inglise keeles *September 25 through October 12* (*ibid.*).

Lisaks kuupäevade ja ajavahemike kirjutamisele on suur hulk erinevusi ka kirjaapiltides. Need erinevused kehtivad ka keelevariandi kohta üldiselt ning tegemist on oluliste nüanssidega, mida tuleb ka tõlkimisel jälgida. Näiteid erinevuste kohta saab tuua väga palju (Haigh 2009: 76-77):

- 1) *o* ja *ou*, Briti inglise keeles näiteks *colour*, *humour*, *honour*, Ameerika inglise keeles *color*, *humor*, *honor*;

- 2) sidekriipsu kasutamine eesliite ja põhisõna eraldamisel, Briti inglise keeles kasutatakse sidekriipsu *pre-emption*, *pre-trial*, Ameerika inglise keeles aga on see pigem haruldane *preemption*, *pretrial*;
- 3) *z* või *s*, Briti inglise keeles näiteks *recognise*, *authorise*, Ameerika inglise keeles aga *recognize*, *authorize*;
- 4) *l* või *ll*, sõnad nagu *traveled* või *counseled* kirjutatakse Briti inglise keeles *travelled*, *counselled*, peab aga märkima, et Briti inglise keeles kaob mõnes sõnas teine *l* järelliite lisamisega ära, näiteks *skill* – *skilfully*, *will* – *wilfully*, Ameerika inglise keeles aga säilib *ll*;
- 5) *re* või *er*, Ameerika inglise keeles kirjutatakse *theater*, *center*, *meter*, Briti inglise keeles aga *theatre*, *centre*, *metre*;
- 6) *oe* ja *ae*, üldiselt teaduslike terminite puhul, mis Briti inglise keeles säilitavad *oe* ja *ae*, näiteks *anaesthetic* ja *homoeopathy*, on Ameerika inglise keeles tavaks asendada täishäälikuga *e* ning tulemuseks on *anesthetic* ja *homeopathy*;
- 7) *-eable* või *-able*, Briti inglise keeles säilitatakse *e* sõnades, milles seda järelliite lisamise korral ei hääldata, nagu *likeable*, *unshakeable*, Ameerika inglise keeles aga *likable*, *unshakable*. Sama kehtib ka *-ue* ja *-e* kohta sõnades, kus tavapärast lõpus olevat *e*-tähte ei hääldata, nt Briti *catalogue*, *analogue* on Ameerika kirjapildis *catalog*, *analog*;
- 8) *-ce* või *-se*, Briti inglise keeles kirjutatakse *defence* ja *offence*, Ameerika inglise keeles aga *defense* ja *offense*;
- 9) Ameerika inglise keeles on teatud juhtudel lubatud ka prepositsiooni ja verbi välja jätmine, näiteks võib öelda *likely enforceable*, mille asemel Briti inglise keeles öeldakse *likely to be enforceable*;
- 10) *while* ja *whilst*, Ameerika inglise keeles mõjub *whilst* eputavalt ning seega on *while* paremaks valikuks, Briti inglise keeles aga sellist kuvandit sõnast ei ole ning kasutatakse mõlemat varianti;
- 11) *have* ja *got*, Ameerika inglise keeles on üsna vastuvõetav kasutada sõna *got* sõnata *have* (näiteks *I have got* asemel kirjutada *I got*), kuid Briti inglise keeles on tavapäraseks kasutada ka sõna *have*;

12) *gotten*, Ameerikas kasutatakse sõna *gotten*, sõna *get* minevikuvormina, Briti inglise keeles aga on see haruldane ning esineb enamasti ainult teatud fraasides, nagu *ill-gotten gains*;

Eelnev nimekiri illustreerib kahe keelevariandi vormide erinevusi, mida on vaja tunda ja valitud või nõutud keelevariandile omaselt ka kirjutada. Briti ja Ameerika inglise keele segamine tõlkimisel on üldjuhtudel taunitud.

Estermi analüüsimisest selgub, et valdavalt on kasutatud Briti kirjaviisi: näiteks päringule *defense* (Ameerika kirjaviis) ei tule vastet, kuid päringule *defence* (Briti kirjaviis) tuleb. See on järjekordne näide selle kohta, et Eestis on tavaks kasutada Briti inglise keelt. Lisaks on Ameerika õiguskeel ka otsekohesem, Briti inglise keelele on aga omane teatud ähmasus või ebamäärasus (Haigh 2009: 83), mida illustreeritakse näidetega alapeatükis 2.3.

2.2 Ameerika õigusterminoloogia kättesaadavus Eestis

USA on väga mõjuvõimas riik. Tänapäevases globaliseerunud maailmas mõjutavad ka Ameerika Ühendriikides vastuvõetud seadused seadusi üle maailma. Juriidilised asutused, mis asutatakse USA-s, luuakse ka teistes riikides, nagu näiteks tarbijakaitse (Mattila 2006: 245). Uute asutuste, seaduste ja muu sarnasega kaasneb ka uut terminoloogiat ning oluline on, et see terminoloogia talletatakse, tõlgitakse ja seletatakse lahti sõnastikes või muudes teabeallikates. Lisades eelnevale ka inglise keele laia leviku ning olulisuse rahvusvahelistes suhetes, muutub selgeks, miks väärub Ameerika õigusterminoloogia uurimist.

Eesti keeleruumis on levinud tavaks kasutada tõlkimisel Briti õigusterminoloogiat. Põhjuseks on Eesti tihe seos Euroopa Liidu ja selle õigusaktidega, milles kasutatakse Briti õiguskeelt (Justiitsministeerium 2022). Kuid tõlkijal võib tema töö käigus esineda ka olukordi, kus on vaja kasutada Ameerika terminoloogiat. Näiteks, kui otsida vastet terminile *leppetrahv*, siis on Estermis pakutud vaid *contractual penalty*. Ameerika õiguskeeles kasutatavaks vasteks aga pakuvad Leesment, Soobik ja Veinla (1997: 34) *liquidated damages*. Sellised nüansid võivad õiguskeeles endaga kaasa tuua

suuri erinevusi, seega on oluline, et lisaks Briti inglise keelele oleks ka Ameerika õiguskeele terminoloogia lihtsasti kättesaadav.

Eespool viidatud „Ameerika õigusterminoloogia valiksõnastik“ (Leesment, Soobik ja Veinla 1997) on konkreetselt Ameerika õiguskeele termineid käsitlev sõnastik, mis keskendub kokku kümnele teemale. See avaldati aga aastal 1997, seega vajab kindlasti täiendamist, sest sellest ajast saadik on kahtlemata tekkinud ka uusi termineid.

Olulist informatsiooni USA karistusõiguse terminoloogia kohta leiab Andreas Kanguri (2007: 10) artiklist „Kuidas kõnelda USA karistusõigusest Mõne termini kasutusest“, kus on arutletud ning analüüsitud Ameerika terminoloogiat ning selle kättesaadavust Eestis. Autor seletab artiklis lahti mitmed erinevad aspektid nii USA terminoloogiast kui ka õigusloogikast. Lisaks nendib ta artikli lõpus: „USA karistusõigus on Eestis teenimatult vähe tähelepanu pälvinud, kuigi selle tundmine oleks kasulik kas või üksnes tihedat rahvusvahelist läbikäimist arvestades“. Eelneva põhjal saab öelda, et Ameerika õiguskeele terminite kättesaadavus on oluline valdkond, millega tegeleda.

2.3 Ameerika õigusterminoloogia

Selles alapeatükis on täpsemalt analüüsitud mõnda õigusterminite, mis iseloomustavad Ameerika õiguskeelt ning USA õigussüsteemi. Terminid on kajastatud ka magistritöö sõnastikus. Peatükis kajastatud terminite analüüs on ka aluseks sõnastikus terminitele vastete ning selgituste lisamisel.

Tõlkimise vaatenurgast saab öelda, et Ameerika õigusterminoloogia on paindlikum kui Briti terminoloogia, kuna neid kasutatakse suure osariikide arvuga riigis, kus on suur hulk erinevaid seadusi. Lisaks arvatakse vahel, et USA terminoloogiat on üldiselt ka lihtsam tõlkida, kui jutt käib rahvusvaheliste dokumentide tõlkimisest (Mattila 2006: 245). Küll aga ei saa öelda, et tegemist on väga lihtsa terminoloogiaga, sest see võib olla kohati väga segadust tekitav. Seda ilmestavad näiteks kohtute nimed.

Ameerika Ühendriikides võivad seadused osariikide vahel erineda. Sisuliselt on USA-s 52 mitmetasandilist kohtusüsteemi: kolmetasandiline föderaalüsteem ja iga osariigi, Washington DC ja Puerto Rico kohtusüsteem (Välisministeerium 2017). Need hierarhiad koosnevad omakorda kolmest astmest. Föderaaltasandi esimese astme kohtud

on piirkonakohtud ning muud spetsialiseerunud kohtud. Teise astme moodustavad USA apellatsioonikohtud ning riik on jagatud kaheteistkümneks piirkonnaks, kuhu kuuluvad üks või rohkem osariiki. Iga apellatsioonikohus menetleb juhtumeid enda piirkonda kuuluvatest osariikidest. Viimane aste on USA ülemkohus, mis on ainus kohus, mille asutamist näeb ette riigi põhiseadus. Ülemkohtu ülesandeks on esiteks jälgida põhiseaduse sätteid, teiseks tagada, et föderaalseadused oleksid kogu riigis ühtlaselt rakendatud, ning kolmandaks menetleb ülemkohus osariikide vahelisi ning riigi ja osariikide vahelisi vaidlusi. Sarnaselt on jaotatud ka igas piirkonnas kohtud mitmeks astmeks, kuid nende nimed võivad olla kohati ka eksitavad. Föderaalset kohtud jagunevad järgmiselt: *district court*, *court of appeals* ja *supreme court*. Osariikide esimese astme kohtute nimedeks võivad olla *district court*, *circuit court* või *court of common pleas*, kuid näiteks mõnes osariigis võib esimese astme kohtu nimeks olla ka *superior court* või isegi *supreme court* (nagu on New Yorki osariigis) (Mattila 2006: 243-244). Viimane võib olla aga väga eksitav, sest tegemist on siiski esimese astme kohtuga ning mitte riigi ülemkohtuga.

Eespool mainitud Ameerika õigusterminoloogia otsekoheasust kinnitavad mitmed terminid. Näiteks kasutatakse USA apellatsioonikohtu madalama astme kohtu otsuse kinnitamiseks sõna *affirm* (*kinnitama*, *jaatama* (IES *sub affirm*)) ning tagasilükkamiseks sõna *reverse* (*ümber pöörama* (IES *sub reverse*)), võrdluseks võib tuua, et Ühendkuningriigis täidavad neid rolle sõnad *allow* (*lubama*, *võimaldama* (IES *sub allow*)) ja *dismiss* (*vabastama*, *lahti laskma*, *lõpetama* (IES *sub dismiss*)) (Mattila 2006: 244). Termineid eesti keeles analüüsid saab öelda, et mõlema keelevariandi terminid on nüansiliste erinevustega ning Ameerika terminoloogia on isegi otsekohesem, kui arvestada apellatsioonikohtu tööd. Kuna apellatsiooni käigus kaevatakse eelnev kohtuotsus edasi, kuna on leitud, et esialgne otsus ei ole õige, siis on mõnevõrra intuiitsem kasutada sõna *kinnitama* (ingl *affirm*) sõna *lubama* (ingl *allow*) asemel.

Ameerika õiguskeele otsekoheasust illustreerib ka varem toodud näide laste külastamise õiguse kohta. USA õigusruumis kasutatakse selle kohta terminit *visiting rights*, kuid Ühendkuningriigis terminit *right of access* (Mattila 2006: 244). Siinkohal saab selgelt väita, et Ameerika termin on täpsem kui Briti oma. Termin väljendab selgelt

õiguse olemust ehk vanema õigust külastada enda last pärast abielu lahutust, kui laps on sattunud teise lapsevanema hoolde. Briti termin jääb aga ebamääraseks, kuna *access* (*juurdepääs, ligipääs* (IES *sub access*)) seostub esmalt mõne eluta objektiga, näiteks *access to data – ligipääs andmetele, access to grounds – ligipääs alale* jne. Estermis on ühe võimalusena välja toodud *access to child* ehk *suhetlemine lapsega*, mis oleks siinkohal sobivam kui *right of access*, sest selgelt on edasi antud, kellele või millele ligipääs tagatud on. Mattila (2006: 244) sõnul on sellisel erinevusel vähemalt kaks põhjust. Esiteks see, et Ameerika õigusterminoloogia ei ole nii tugevalt seotud ajalooaga. Teiseks põhjuseks on see, et Ameerika õiguskeel peab olema arusaadav 50 osariigis. See tähendab, et terminoloogia otsekoheus vähendab arusaamatusi nii rahvusvahelisel kui riigisisisel tasandil.

Ühe näitena võib käsitleda ka õigusrikkumisi. Ameerika Ühendriikides klassifitseeritakse neid osariikides erinevalt, kuid üldjuhul jagunevad *õigusrikkumised* (ingl *offenses*) *süütegudeks* (ingl *crimes*) ja *rikkumisteks* (ingl *infractions* või *violations*). Rikkumiste puhul on üldiselt tegemist munitsipaalaktidega kehtestatud korra vastu eksimisega, enamasti liikluseeskirjadega vastuollu minek. Selliste rikkumiste puhul on mõjutusvahendiks trahv ning üldiselt ei kaasne kannet karistusregistrisse, välja arvatud siis, kui rikkumised korduvad. Süütegude puhul on sisuline jagunemine osariikides väga sarnane. Süütegeusid on jagatud *raskemateks süütegudeks* (ingl *felonies*) ning *kergemateks süütegudeks* (ingl *misdemeanors*). Neid kahte eristatakse vangistusperioodide alusel. *Felony* on süütegu, mille minimaalne karistus on üheaastane vangistus, ning *misdemeanor* on süütegu, mille korral on võimalik määrata kuni ühe aasta pikkune vangistus. Eesti õigussüsteemis on nende terminite vasteteks vastavalt *kuritegu* ja *väärtegu*. Eesti õigussõnastikkudest selgub aga, et *felony* on kohati märgitud vananenud terminiks, kuigi tegemist on terminiga, mida Ameerika Ühendriikides kasutatakse aktiivselt ning mis kindlasti ei ole vananenud (Kangur 2007: 2-3). *Felony* ei ole ka leitav näiteks Estermist, küll aga on *kuriteo* vasted seal *criminal offence, crime* ja *penal offence*. Kangur toob välja, et *crime* tähistab Ameerika Ühendriikides laiemas sisuga mõistet ning USA juristi jaoks võib see tekitada segadust (*ibid.*: 3). *Felony* kasutust kinnitab ka USA seaduste korpus „Corpus of the Current US Code (COCUSC)“ (BYU Law & Corpus Linguistics 2019), kuhu on koondatud Ameerika Ühendriikide seadused 2019. aasta juuli

seisuga. Korpus koosneb 58 tekstist ning seal on kokku 50 110 611 sõna. Sõna *felony* esineb korpuses 992 korda ning saab öelda, et termin ei ole vananenud.

Olulisi nüansse esineb ka näiteks seoses kaitsevaidete (ingl *defenses*) ja nendega seotud terminoloogiaga. Inglisekeelne *defenses* võib Kanguri (2007: 12) sõnul küll vastata Eesti õiguses õigusvastasust välistavatele asjaoludele, kuid väljendab ka erinevaid vastuväiteid süüteo esinemisele. Kaitsevaidete alla kuuluvad näiteks *faktieksimused* (ingl *mistakes of fact*), mis viitavad koosseisuelemendi puudumisele, *vabandused* või *õigustused* (ingl *excuses or justifications*) ning viimaks nii-öelda *positiivsed kaitsevaided* (ingl *affirmative defenses*). Kaitsevaided peavad olema tõestatud ning positiivsete kaitsevaidete puhul lasub tõestamiskohustus kaitsjal. Positiivsete kaitsevaidete alla kuuluvad *enesekaitse* (ingl *self-defense*), *hädavajadus* (ingl *necessity* või *choice of evils*), *lõksupüüdmine* (ingl *entrapment*) ja *süüvõime puudumine* (ingl *insanity defense*) (Kangur 2007: 5, 12). Kõik need kaitsevaided on oluline osa süüteo menetlemises ning nõuavad ka tõendeid, seega on tegemist väga oluliste terminitega. Analüüsidest taaskord eesti allikaid, selgub, et näiteks Estermis on termini *entrapment* ainsaks vasteks *kinnikiilumine*, mis ei kuulu õigusvaldkonda ja seega õigusteksti mõistmise seisukohalt kasutu, IES annab vasteks *kuriteole õhutamine*. Küll aga on *entrapment* näiteks toodud kontekstis kitsama tähendusega ja selle all mõeldakse valitsuseametniku tegevust, millega ametnik kutsus ise süüdistatavas esile soovi panna toime kuritegu (*ibid.*: 12). Seega võib öelda, et lihtsalt *kuriteole õhutamine* on liiga üldine vaste, sest kuriteole võib õhutada mistahes isik, kuid antud termini all mõistetakse just nimelt valitsusametnikku.

Viimased on vaid mõned Andreas Kanguri artiklis toodud näited ja terminid, kuid illustreerivad hästi Ameerika õigusterminoloogia ja sealse mõtlemisviisi mõistmise vajalikkust. Siin toodud näited ilmestavad ka varem välja toodud mõtet, et USA õiguskeel on otsekohene. Küll aga esineb näiteks ka termineid, mis viitavad konkreetsetele peatükkidele Ameerika Ühendriikide seadustes (*chapter 11 bankruptcy* jms) ja mille mõistmiseks on vaja teada sätete sisu. Kuid sarnaste ja muude terminite keerukusest tuleb rohkem juttu magistriritöö sõnastikku ning selle koostamisega seotud probleeme käsitlevas peatükis.

3. Ameerika õigusterminoloogia sõnastiku koostamine

3.1 Sõnastiku koostamisel lähtunud põhimõtetest

Sõnastiku koostamise perspektiivist on oluline unikaalsete terminite leidmine. Kuna magistritöö sõnastiku üks eesmärk on panustada terminoloogiatöösse, siis on ka oluline, et ei oleks korratud juba mujal kajastatud termineid. Erinevad Ameerika õigusterminoloogia ingliskeelsed sõnastikud sisaldavad küll suurel hulgal termineid, kuid see ei tähenda, et neist kõik sobivad selle magistritöö sõnastikku. Nagu eespool öeldud, on Eestis tehtud head tööd terminoloogia valdkonnas, seega on selles sõnastikus ka arvestatud varem tehtud tööga. Iga termini olemasolu on kontrollitud IES-is ja Estermis. Terminite kasutust on kontrollitud ka BYU Law & Corpus Linguisticsi korpusest „Corpus of Current US Code“. Tegemist on õiguskeelekorpusega, millest saab järele vaadata erinevate sõnade esinemist USA seadustes. Korpuse peamiseks rakenduseks oli magistritöö raames terminite esinemise kontrollimine.

Varasema konkreetselt Ameerika õiguskeele terminoloogiavaldkonnas tehtud tööde hulka saab lugeda eespool nimetatud „Ameerika õigusterminoloogia valiksõnastikku“ (Leesment, Soobliku ja Veinla, 1996) ning Andreas Kanguri (2007) artiklit, mille analüüsitakse Ameerika Ühendriikide karistusõigust ning selle terminoloogiat. Viimane ei ole küll sõnastik, kuid sisaldab siiski konkreetseid ning vajalikke termineid, mida ei leidu näiteks eesti-inglise veebisõnaraamatutes või mille terminivasted on ebatäpsed või vajavad lahti seletamist.

Siinkohal tuleb märkida, et sõnastiku koostamisel on magistritöö autori eesmärk olnud leida võimalikult palju termineid, mida ei ole kajastatud IES-is ega Estermis. Seega on seda sõnastikku võimalik pidada nende kahe allika võimalikuks täienduseks. Küll aga võib esineda termineid, mis on leitavad ühest või teisest eelnimetatud allikas. Tegemist on eranditega, mille puhul tundus, et definitsioon või vaste jääb puudulikuks.

Enamikule terminitest on juurde lisatud selge keele põhimõtetest lähtuv selgitus. Selgituste ja vastete peamine eesmärk on anda edasi termini mõte võimalikult üheselt mõistetaval viisil. Välditud on kantseliitlike ning keerukaid konstruktsioone. Terminite

eestikeelsed vasted on tuletatud ingliskeelsetest definitsioonidest ning definitsioonid on tõlgitud ingliskeelsete allikate põhjal.

3.2 Sõnastiku koostamise allikad

Sõnastiku koostamisel on lähtunud peamiselt Ameerika õigusvaldkonna sõnaraamatutest ning veebisõnastikest. Terminite valikul oli peamine allikas Cornelli Õiguskooli (Cornell Law School) õigusentsüklopeedia. Tegemist on vabavaralise veebisõnastikuga, mis kirjeldab erivaldkondade termineid väga põhjalikult. Teine peamine allikas oli magistritöös varem mainitud Artur Jürissoni (2012) sõnaraamat, mis koosneb üle 43 000 terminist. Lisaks eespool mainitud sõnastikele ja esimeses kahes peatükis toetunud autoritele on sõnastiku koostamisel uuritud Ameerika Ühendriikide seadusi käsitlevaid veebilehti: New Yorki osariigi seadusi käsitlevale Andrew M. Stengeli advokaadibüroo portaalile ning United States Courts veebisõnastikule. Viimane on USA kohtute riiklik veebisait. Eelnevad allikad on olnud aluseks terminite valimisel.

Selgituste koostamisel on autor lähtunud Cornelli Õiguskooli definitsioonidest ning erinevatest õigusteemalistest veebisõnastikest. Lisaks on ka lähtunud Eesti keele seletavast sõnaraamatust. Kasutatud veebisõnastike hulka kuuluvad Collins Dictionary, Merriam-Webster, The Free Dictionary ning veebisait Investopedia. Veebisõnastikest saadud definitsioonide puhul on magistritöö autor uurinud korraga mitut terminit, et tagada informatsiooni õigsus.

3.3 Sõnastiku ülesehitus

Sõnastik koosneb kokku 200 õigusterminist ning terminid on esitatud tähestikulises järjekorras. Ingliskeelsed terminid on poolpaksus kirjas ning nendele järgnevad eestikeelsed vasted, mis on eraldatud mõttekriipsuga. Vasted ja selgitused on kirjutatud tavalises kirjas.

Sõnaraamatu kirjetes on viidatud ka teistele terminitele, mis on sarnase tähendusega või sünonüümid. Viitamiseks on kasutatud lühendit *vt* ning sellele järgneb

poolpaksus kirjas ingliskeelne termin (näiteks vt **felony** või vt ka **felony**). Selgituse allikas on toodud välja kirjes selgituse taga. Allikatele on viidatud lühenditega ning lühendite selgitused asuvad sõnaraamatu alguses.

Sõnastikus esineb ka termineid, millele autor ei suutnud vastet leida. Viimaste hulka kuuluvad näiteks Ameerika Ühendriikide pankrotiseadusega seotud terminid, nagu *chapter 11 bankruptcy*. Sellisel juhul on autor otsustanud ise välja pakkuda võimaliku vaste ning märgistada selle sümboliga (*).

Üldiselt on sõnastiku ülesehituse puhul autori eesmärgiks luua lihtsasti loetav ning jälgitav sõnastik. Erinevad kirjed on eraldatud tühja reaga, terminite selgitused on toodud terminite all.

3.4 Sõnastiku koostamisel esinenud probleemid

Eespool on mainitud, et Ameerika õigusterminoloogia on olemuselt üsna läbipaistev ja tihti kasutatakse termineid, mis viitavad enda tähendusele. Sõnastikku lisatutest on sellised terminid näiteks *endangerment* (ohustamine), *justification* (õigustus), *excuse* (vabandus), *defense of others* (teise isiku kaitsmine) jms. Küll aga esines siiski asjaolusid, mis muutsid terminite keeruliseks ja tekitasid probleeme ka sõnastiku koostamisel, millest mõnda ka nüüd käsitletakse.

Ameerika õigusterminoloogiat uurides saab ilmsiks, et esineb termineid, mis viitavad väga spetsiifilistelt seaduste sätetele (näiteks *401(k)* ja *341 meeting*). Seetõttu puuduvad nendel ka muukeelsed vasted. Kõige paremad näited selle kohta esinevad pankrotiseaduses (*Bankruptcy Code*), mille erinevaid peatükke kasutatakse eraldi terminitena. Näiteks *chapter 11 bankruptcy* viitab pankrotiseaduse 11. peatükile. Termin käsitleb pankroti tõttu varade ümberkorraldamist, sarnaselt ka *chapter 7 bankruptcy*, mis käsitleb võlgniku varade likvideerimist. Eesti keeles oleks võimalik esimesele viidata terminiga saneerimispankrot, kuid selgub, et ka 9. peatükk käsitleb saneerimist. Nimelt mängib siin rolli see, kellele antud peatükk kehtib. 9. peatükk käsitleb kohalike omavalitsusüksuste (nt linnade), kuid 11. peatükk eelkõige äriühingute saneerimist. Seega tekib dilemma, kas tõlkida termini sisu (näiteks *äriühingu saneerimispankrot*) või jätta samasugune struktuur (*11. peatüki pankrot*). Teoreetiliselt võib öelda, et esimene variant

on parem, kuid siin on ka teine probleem, nimelt ei ole eesti keeles olemas terminit *saneerimispankrot*. Saneerimise all mõistetakse tegevust, mida tehakse pankroti olukorras, et äriühing päästa. Magistritöö sõnastikus on autor otsustanud termini tõlkida kujul *11. peatüki kohane pankrot*. Tegemist ei ole küll ideaalse lahendusega, kuid selline kirjaviis aitab säilitada termini struktuuri ning kui arvestada, et sellele seadusele viitavaid termineid on veel mitu, siis võimaldab see lahendus rakendada sarnast lähenemist ka teistele terminitele (*chapter 7 bankruptcy – 7. peatüki kohane pankrot, chapter 13 bankruptcy – 13. peatüki kohane pankrot* jne).

Termini selgitamisel on autor lähtunud Ameerika Ühendriikide kohtute õigussõnastikust „Glossary of Legal Terms“, kus termin on selgelt defineeritud. Sõnastikus on autor lisanud juurde ka täpsustuse, mis ütleb, et tegemist on USA pankrotiseaduse vastava peatükiga. Eesmärgiks on luua võimalikult selge seletus terminile, millele ei ole muidu võimalik otsust vastet leida.

Selgituste ning terminite loomisel võivad muutuda probleemseks tavakasutuse ja juriidilise definitsiooni erinevused, eriti juhul, kui juriidiline definitsioon on ebamäärane. *Jostle* (tõuklema) on näiteks termin, mida on USA New Yorki osariigi seadustes väga ebamääraselt kasutatud. Seadust uurides selgub, et kirjeldatud olukord ei lange kokku termini tavadefinitsiooniga. New Yorki seaduste järgi on *jostling* väärtegu (Penal Law § 165.25 *Jostling*, viidatud *Ypdcrime*, kuupäev puudub):

A person is guilty of jostling when, in a public place, he intentionally and unnecessarily:

1. Places his hand in the proximity of a person`s pocket or handbag;

or

2. Jostles or crowds another person at a time when a third person`s hand is in the proximity of such person`s pocket or handbag.

Seadusest võib välja lugeda, et tegemist on kellegi taskust või käekotist varastamise katsega, sest kirjeldatud on olukorda, kus võiks seda eeldada (taotluslikult ja põhjuseta enda käe asetamine kellegi teise tasku või käekoti lähedale). See aga ei lange kokku sõna *to jostle* tavadefinitsiooniga. Merriam-Websteri sõnaraamat toob välja järgmised vasted (Merriam-Webster *sub jostle*):

- 1) *to come into contact or collision* (kokku puutuma või kokku põrkuma);
- 2) *to make one`s way by pushing or shoving* (inimestest tõugeldes mööduma);
- 3) *to exist in close proximity* (lähikäikides olema/asuma)

4) *to vie in gaining an objective* (eesmärgi nimel võistlema).

Seaduse definitsiooniga sobiks siinkohal kõige rohkem kokku kolmas sõnaraamatust leitud definitsioon, kuid ka see on liiga üldine, sest seadus kirjeldab ühe isiku käe asetust teise inimese vara suhtes.

Teine probleem seadusega on see, et defineerimisel on samuti kasutatud sõna *jostle* „Jostles or crowds another person [...]“. Terminit on kirjeldatud termini endaga. Selge kirjelduse leidmiseks tuli uurida konkreetsemaid näiteid. Avokaadibüroo Stephen Bilkins & Associates (kuupäev puudub) toob näitena juhtumi, kus kolm inimest on rahvastatud bussis kõrvuti. Saabub hetk, mil üks isik (varas) müksab keskmist isikut (ohver). Müksamise hetkel aga paneb kolmas isik (varga kaasosaline) enda käe keskmise isiku käekotti ning haarab sealt midagi. Selle näitega saab kinnitust eeldus, et tegemist on varguse või varastamise katsega. Siinse töö autori ettepanek on lisada termini selgitusse, et teo eesmärgiks on vargus, ja seega on välja pakutud järgmine selgitus: „varastamise eesmärgil käe asetamine teise isiku tasku või käekoti lähedale või teise isiku tõukamine hetkel kui kaasosalise käsi on teise isiku tasku või käekoti lähedal“.

Eelnevaga sarnanevate probleemide puhul on autor otsustanud sõnastikus lisada kirjetele juurde ka täpsustused, kuna vastasel juhul muutub termini mõistmine keerukaks. Täpsustused on lisatud sulgudega termini või selgituse juurde, et vähendada arusaamatust. Näiteks termin *compounding a felony*, mis tähendab süüteo varjamist. Oluline on aga silmas pidada, kes varjab. Cornell Law Schooli (kuupäev puudub) veebilehelt on võimalik leida terminile ingliskeelne vaste: *Compounding a felony is the offense committed by a victim of a crime, by agreeing not to prosecute the felon or suppress the evidence against them, in exchange for money or some other form of compensation*. Oluliseks märksõnaks siin on *victim* (ohver). Kuna ohver on see, kes aitab süütegu varjata, siis muutub tema hoopis kaasosaliseks. Seepärast on ka sõnastikus lisatud termini vastele sulgudega juurde märkus „ohvripoolne“. Samasugust lähenemist on kasutatud ka eespool mainitud pankrotiseaduse näidetega, kus on kirjeldatud termini päritolu.

Sõnaraamatu üks peamine ülesanne on lisaks terminite tõlkimisele ka nende selgitamine, mistõttu on oluline ka kõrvaldada lähtekeeles olevaid ebamäärasusi. Näiteks sellised terminid nagu *white-collar crime* või *yellow dog contract*. Definitsioone uurides

selgub esimese kohta, et tegemist on nii-öelda petturliku kuriteoga. Termin *white-collar crime* all on mõeldud näiteks maksu- ja kindlustuspettust ning altkäemaksu. Termin ise on aga väga kujundlik. Sõnaraamatus on terminit lihtsustatud ning tõlgitudki kui *petturlik kuritegu*.

Teine kõne all olev termin langeb sarnasesse kategooriasse. *Yellow dog contract* kirjeldab olukorda, kus töövõtja ja tööandja vahelises lepingus on sätestatud, et töövõtja ei ühine ühegi ametiühinguga ega jätkka ka ühegi liikmena. Seega on tegemist õigusi piirava lepinguga. Kuid kuna leping on spetsiifiliselt seotud ametiühingutega, siis on vastena välja toodud *ametiühingu liikmelisust keelav leping*.

Siin analüüsitud terminid viitavad sellele, et kuigi Ameerika õiguskeelt kirjeldatakse läbipaistvana, on siiski olemas termineid, mille mõistmine nõuab palju süvenemist. Terminid võivad olla väga tihedalt seotud konkreetsete seadustega, kuid samas võivad ka seadused olla äärmiselt ebamäärased ning lõppkokkuvõttes väga vähe öelda.

4. Ameerika õigusterminoloogia sõnastik

4.1 Sõnastikus kasutatud lühendid

Sõnastikus on enamiku terminite vastetele ning selgitusele lisatud juurde allikad, millele autor on selgituste kirjutamisel toetunud. Viiteid ei esine juhtudel, mil vaste või selgituse leidmiseks pidi autor kasutama mitut erinevat allikat ning nende põhjal selgituse tuletama. Allikatele on viidatud järgmiste lühenditega:

- AK Kangur, A. (2007). Selge keele liikumisest maailmas. *Õiguskeel*, 2.
Loetud aadressil <https://www.just.ee/media/426/download>
- AÕV Leesment H, Soobik L, Veinla H. (1997). Ameerika õigusterminoloogia valiksõnastik. Tartu: Juristide Täienduskeskus.
- CLL Mattila, H. E. S. (2006). *Comparative Legal Linguistics* (C. Goddard, Tõlk.). Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd.
- Collins Collins Dictionary. *s.a.* <https://www.collinsdictionary.com/>
- CLS Cornell Law School Legal Information Institute. *s.a.* Legal Encyclopedia. <https://www.law.cornell.edu/wex>
- EKSS Eesti keele seletav sõnaraamat (2009). Eesti Keele Instituut <https://www.eki.ee/dict/ekss/>
- FD The Free Dictionary by Farlex. *s.a.* Legal dictionary. <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com>
- IES Eesti Keele Insituut. *s.a.* Inglise-eesti masintõlkesõnastik. <https://www.eki.ee/dict/ies/>
- IEÕS Jürisson, A. (2012). *Inglise-eesti õigussõnaraamat*. Tallinn: Eurest Tõlketeenused OÜ.
- IP Investopedia. *s.a.* <https://www.investopedia.com/>
- M-W Merriam-Webster. *s.a.* *Merriam-Webster.com legal dictionary*.
Loetud aadressil <https://www.merriam-webster.com/dictionary/>

USC United States Courts. *s.a.* Glossary of Legal Terms

<https://www.uscourts.gov/glossary>

YPDC The Law Firm of Andrew M. Stengel, YPDCrime. *s.a.* New York

State Law. <https://ypdcrime.com/>

* – vaste, mille on välja pakkunud magistritöö autor

vt – vaata

jms – ja muu säärane

nt – näiteks

lad. – ladinakeelne

4.2 Sõnastik

341 meeting – § 341 koosolek*

Pankrotimenetluse alguses peetav koosolek, mille käigus hinnatakse võlgniku finantsolukorda (number viitab pankrotiseaduse (*Bankruptcy Code*) paragrahvile 341), ka **creditors' meeting**. (CLS)

341 notice – § 341 teade*

Teade, mille ametnik saadab võlgnikule, võlausaldajale ning huvitatud pooltele. Teates on märgitud § 341 koosoleku aeg, koht ja kuupäev (number viitab pankrotiseaduse (*Bankruptcy Code*) paragrahvile 341) (CLS)

342 notice - § 342 teade*

Pankrotiametniku saadetud teade võlgnikule enne pankrotimenetluse algust (CLS)

401(k) ka **401k** – § 401 lg k*

Tööandja rahastatud pensionikava, mis võimaldab töötajal makse edasi lükata (termin viitab maksuseaduse paragrahvi 401 lõikele k) (CLS)

A

Abandonment – hülgamine

Vara, valduse, laeva, lepinguliste õiguste, laste vms tahtlikult ja jäädavalt hooleta jätmine või ära andmine

Abandoned application – taotlusest loobumine

Patendi või kaubamärgi taotlusest loobumine (CLS)

Absolute disparity – absoluutne erinevus

Arvutus, millega analüüsitakse väidet, et vandekohus ei esindanud õiglast ühiskonna ristlõiget (CLS)

Absolute privilege – täielik privileeg

Asjaolud, mille tõttu ei vastuta isik laimavate seisukohtade eest (CLS)

Abusive discharge – kuritarvitav vallandamine

Vallandatud töötaja pretensioon, et tema vallandamisega on rikutud osariigi avalikku korda (CLS)

Acceleration clause – kiirendamise tingimus

Punkt laenulepingus, mis nõuab, et laenaja maksab teatud tingimustel laenu viivitamatult tagasi (CLS)

Accomplice witness – kaasosalisest tunnistaja

Isik, kes on üheaegselt tunnistaja ja kaasosaline (CLS)

Act of God – vääramatu jõud

Loodusjõudude põhjustatud sündmused, mida ei ole võimalik peatada (üleujutus, maavärin, keeristorm jms), ka **act of nature** või **force majeure** (CLS)

Act of nature – vt Act of God

Actual damages – tegelik hüvitis

Hüvitis, mis katab otsese tegeliku kahju (AÕV)

Administrative hearing – halduskohtuinsting

Menetlus, mille viib läbi haldusõiguse kohtunik. (CLS)

Admission of guilt – süütunnistus

Süüdistatava suuline süü ülestunnistus (CLS)

Adversary proceeding – (võistlev) menetlus

Kohtuistung, kus kaks poolt esitavad teineteise vastu argumente (USC)

Advisory arbitration – nõuandev vahekohtu menetlus

Vahekohtu menetlus, kus lõplik otsus ei ole pooltele siduv ja vastaspooltele on jäetud vabadus taotleda teisi seadusejärgseid vahendeid oma õiguste kaitsmiseks (AÕV)

Affirm – (madalama astme kohtuotsust) kinnitama

Apellatsioonikohtus madalama astme kohtuotsust kinnitama (CLL)

Affirmative defense – kinnitav kaitse

Kostja esitatud asjaolud, mis protsessis tõendatuna moodustavad täieliku kaitse hagi vastu (CLS)

After-acquired clause – hiljem omandatud vara tingimus*

Lepingu tingimus, mis loob pandiõiguse võlgnikule tulevikus lisanduva vara suhtes (AÕV)

After-discovered evidence – hiljem avastatud asitõend

Asitõendid, mis eksisteerisid tsiviil- või kriminaalasja toimumise ajal, kuid mida ei suudetud mõistliku püüdlusega avastada kohtuprotsessi ajal (CLS)

Aged fail – aegunud leping (IEÕS)

Tehing kahe maakler-diileri vahel, mida ei ole sooritatud 30 päeva pärast tehingu kuupäeva (IP)

Aggravated assault – ründamine raskendavail asjaoludel

Rünnak teise inimese vastu, mis põhjustab tõsiseid kehalisi vigastusi (CLS)

Alternate juror – asendus vandekohtunik

Vandekohtunik, kes on valitud samal viisil, nagu kõik teised vandekohtunikud, kes tutvub kõikide asitõenditega, aga ei aita otsust langetada, välja arvatud juhul, kui teda kutsutakse teist vandekohtunikuks välja vahetama või asendama (USC)

Amortization – amortisatsioon

Põhivara kulumine, mida arvestatakse tavaliselt võrdelistes osades kogu selle kasutamisaaja vältel (EKSS)

Anticipatory breach – eeldatav rikkumine

Lepinguõiguses olukord, kus üks pool ütleb lepingust lahti enne täitmistähtaega (CLS)

Antitrust law – konkurentsioigus

Õigus, mille eesmärk on kaitsta tarbijaid ettevõtete turuvallutuslike tegevuste eest

Appellee – kostja apellatsioonikohtus (IEÕS)

Pool, kes vaidleb apellatsioonile vastu, kelle eesmärgiks on veenda apellatsioonikohtust kinnitama piirkonnakohtu otsust (USC)

Approach the witness – tunnistajale lähenema

Tunnistajale dokumendi või asitõendi näitamiseks lähenema (CLS)

Assault – ründama

Teisele inimesele vahetult ohtliku või vaenulikku olukorda põhjustama (füüsiline vigastus ei ole vajalik) (CLS)

Automatic stay – automaatne peatamine

Kohtulik keeld, mis pankrotiavalduse esitamisel peatab automaatselt võlgniku vastased hagid, laenude tagatiste äravõtmised laenude katteks, sissenõudmisotsused ning enamikud maksete kogumistegevused (USC)

B

Basis of the bargain – tehingu alus

Dokument, mille alusel kinnitatakse mistahes fakte või lubadusi seoses müüdud kaupadega (AÕV)

Bench trial – vandekohtuniketa kohtumenetlus

Kohtumenetlus, millesse ei ole kaasatud vandekohtunikke ning kohtunik täidab faktitivastaja rolli (USC); vt ka **factfinder**

Benefit-of-the-bargain damages – kauplemiseelise hüvitis*

Vahe lepingu tegelikust täitmisest saadud tulu ja lepingu sõlmimisel täitmata jätmises süüdioleva poole lubatud tulu vahel (AÕV)

Beyond a reasonable doubt – väljaspool põhjendatud kahtlust

Miski, mis on aruka inimese jaoks väljaspool kahtlust (AÕV)

Bilateral investment treaty (BIT) – kahepoolne investeerimisleping

Rahvusvaheline leping, mis seab tingimused ühe riigi kodanike ja ettevõtete erainvesteeringutele teistele riikidele (CLS)

Boodling – altkäemaksu võtmine (IEÕS)

Burden of persuasion – veenmiskoormis

Poole kohustus esitada tõendeid, mis veenavad faktituvastajat, et teatud väide on tõene; (CLS) vt ka **factfinder**

Buy-sell agreement – väljaostuleping*

Kinniste äriühingute juhtimisõigust piirav leping, mis nõuab, et äriühingu aktsiad müüakse äriühingule või partneritele, kui äriühingu juht otsustab lahkuda või sureb. (CLS)

Bylaw – põhikiri

Ametlik dokument, mis sätestab äriühingu, asutuse või organisatsiooni tegevust, juhtimist jms (Collins)

C

Case file – juhtumi toimik

Toimik, mis sisaldab kõiki juhtumiga seotud dokumente, mis on kohtus esitatud (USC)

Chapter 11 bankruptcy – 11. peatüki kohane pankrot*

Enamasti äriühingute ja partnerluste pankrot, mille puhul toimub äri saneerimine. Võlgnikule jäävad varad alles, ta võib jätkata enda äri juhtimist ning kohtu nõusolekuga ka raha laenata, kuid pakutakse välja kava, millele peavad nõusoleku andma võlausaldajad ning mille peab kinnitama kohus (termin viitab pankrotiseadustiku 11. peatükile). (USC)

Chapter 12 bankruptcy – 12. peatüki kohane pankrot*

Pankrot, mille puhul kohandatakse talunike- ja kaluriperede võlad, lähtudes pankrotiseadustikus toodud tingimustest (termin viitab pankrotiseadustiku 12. peatükile) (USC); vt ka **family farmer** ja **family fisherman**

Chapter 13 bankruptcy – 13. peatüki kohane pankrot*

Pankrot, mille puhul tavalisestulekuga isikute võlad kohandatakse. Peatükis sätestatu võimaldab võlgnikul säilitada vara ning kasutada enda vabalt kasutatavat sissetulekut (vt **disposable income**) võlgade maksmiseks. (Termin viitab pankrotiseadustiku 13. peatükile). Peatükile viidatakse ka nimetusega **wage-earner's plan**. (USC)

Chapter 13 trustee – 13. peatüki kohane pankrotihaldur*

Isik, kes on määratud 13. peatüki kohast pankrotijuhtumit korraldama. Pankrotihalduri ülesanded sarnanevad 7. peatüki kohase pankrotihalduriga, kuid 13. peatüki kohase pankrotihalduri ülesannete hulka kuulub ka veel võlgniku kava juhendamine, võlgnikelt maksete kogumine ning pankrotivõlausaldajatele väljamaksete tegemine. (USC)

Chapter 7 bankruptcy – 7. peatüki kohane pankrot*

Pankrot, mille käigus võlgniku vara likvideeritakse või võlg korraldatakse ümber (termin viitab pankrotiseadustiku 7. peatükile) (USC)

Chapter 7 trustee – 7. peatüki kohane pankrotihaldur*

Isik, kes on määratud 7. peatüki kohases pankrotijuhtumis esindama pankrotivara ja pankrotivõlausaldajat. Pankrotihaldur vastutab võlgniku avalduse ja kava ülevaatamise, pankrotivara likvideerimise ning pankrotivõlausaldajatele likvideerimisjaotise jagamise eest. (USC)

Chapter 9 bankruptcy – 9. peatüki kohane pankrot*

Pankrot, mille käigus saneeritakse kohalik omavalitsus (nt linn, alev) (termin viitab pankrotiseaduse 9. peatükile) (USC)

Check-off – palgast mahaarvatis (IEÕS)

Töötaja palgast maha arvestatud summa (M-W)

Checks and balances – võimude lahusus (IEÕS)

Süsteem, millega tagatakse, et ühelgi valitsuse osal ei oleks liiga palju võimu. Süsteem võimaldab igal osal muuta ja panna veto teiste osade tegevustele. (M-W)

Choice of evils – vt **necessity** (AK)

Claim letter – reklamatsioon (IEÕS)

Kaebus saadud kauba suhtes, kui kaubal esineb probleeme (nt toode on kahjustatud)

Class action lawsuit – kollektiivne hagi

Hagi vorm, kus vähemalt üks hageja esitab hagi suurema rühma nimel (CLS)

Closely held corporation – kinnine aktsiaselts (IEÕS)

Aktsiaselts, kus üle poolte aktsiatest kuulub vaid mõnele inimesele (IP)

Codefendant – kaaskostja

Isik, kes on teise isikuga kostja samas kohtuvaidluses või süüdistatav samas kuriteos (CLS)

Coercion – sundimine

Teise isiku sundimine seadusevastast tegevust toime panema. Samuti ka kaitseväide, millega süüalune väidab, et süütegu oli toime pandud sundimise tõttu. (FD)

Collateral – tagatis

Laenu tagasimaksmiseks lubatud vara

Common stock – lihtaktsia

Aktsia, mille omanikul on õigus osa saada ettevõtte kasumist pärast dividendide maksmist eelisaktsiate omanikele (EKSS)

Compounding a crime – kuriteo varjamine*

Kuritegu, mille puhul pooled lepivad väärtusliku asja nimel kokku, et üks isik ei anna teist kohtu alla. Hõlmab ka kuriteo toimepanija varjamist. (CLS)

Compounding a felony – (ohvripoolne) süüteo varjamine*

Süüteo varjamine, mille puhul süüteo ohver nõustub raha või muu kompensatsiooni eest süüteo asitõendeid varjama või toimepanijat mitte hagama (CLS)

Copybook – ärikirjade koopiate raamat (IEÕS)

Counselee – nõustataav (IEÕS)

Isik, keda nõustab asjatundja (Collins)

Court of claims – pretensioonikohus (IEÕS)

Kohus, mis menetleb valitsusvastaseid hagnosisid (M-W)

Court of Common Pleas – esimese astme piirkonnakohus

Esimese astme piirkonnakohus, mille pädevuses on tsiviil- ja kriminaalasjade hagide menetlemine

Crab out of an agreement – kokkuleppest taganema (IEÕS)

Creditors meeting – vt **341 meeting**

Crime of possession – valdamissüütegu (AK)

Seadusevastase aine või eseme omamine

Criminal anarchy – kriminaalne anarhia

Riigivalitsuse kukutamise õhutamise (YPDC)

Criminal intent – kuritegelik tahe

Tahe panna toime kuritegu

Criminal record – karistusregister

Nimekiri inimese eelnevatest süüdimõistmistest

D

Deadly force – surmav jõud

Sellise jõu kasutamine, mille tulemuseks on rasked kehalised vigastused või surm (CLS)

Debtor's plan – võlgniku kava

Võlgniku üksikasjalik kava, mis kirjeldab kuidas võlgnik kavatseb kindlaks kuupäevaks võlausaldaja nõutud summa tagasi maksta (USC)

Defense of others – teise isiku kaitsmine

Õigus, mis lubab isikul kaitsta teist isikut, kes on ohus (CLS)

Defense of property and habitation – vara ja kodu kaitse

Õigus kaitsta enda vara ja kodu

Defenses – kaitsevähited

Vastuvähited süü esinemisel, k.a süüdimatusseisund

Deponent – kohtuväline tunnistaja

Inimene, kes annab kohtuvälise tunnistuse; vt ka **deposition**

Deposition – kohtuväline tunnistus

Tunnistus, mis antakse kohtust väljas ning mida hiljem võidakse kohtus tõendina kasutada

Disability law – invaliidsusõigus

Invaliidsusega inimestega seotud õigus (CLS)

Dischargeable debt – kustutatav võlg

Võlg, millel pankrotiseadustik võimaldab võlgniku omavastutuse kustutada (USC)

Disgorgement – seadusvastase kasumi ära andmine*

Õiguslik vahend mille kohaselt peab isik ebaseadusliku tegevusega saadud kasumi ära andma. (CLS)

Dismissal with prejudice – taasesitamisõiguseta tagasi lükkamine

Hagi tagasi lükkamine hageja samal alusel taasesitamisõiguseta (IEÕS)

Dismissal without prejudice – taasesitamisõigusega tagasi lükkamine

Hagi tagasi lükkamine, jättes hagejale õiguse esitada samadel alustel hagi uuesti. (CLS)

Disposable income – vabalt kasutatav sissetulek

Sissetulek, mis ei ole vajalik laenude, maksude jms maksmiseks ega igapäevaseks elutegevuseks (näiteks toidu ostmiseks)

District court judge, ka district judge – föderaalne piirkonnakohtunik (IEÕS)

Kohtunik, kes on määratud piirkonnakohtusse.

Duty of loyalty – lojaalsuskohustus*

Põhimõte, mille kohaselt peavad äriühingu juhataja ja/või usaldusisikud tegutsema äriühingu huvidest lähtudes

Duty of mitigate – leevendamiskohustus*

Valesti käitunud inimese kohustus teha mõistlik katse leevendada tehtud kahju (CLS)

Duty of retreat – taganemiskohustus

Kohustus, mille kohaselt peab isik, keda rünnatakse, võimaluse korral tegema katse rünnaku eest taganeda surmavat jõudu kasutamata

E

Enabling legislation – seadus erakorraliste volituste andmise kohta (IEÕS)

Seadus, mis annab teatud erivõimu inimesele või organisatsioonile

Endangerment – ohustamine

Teise inimese ohtu seadmine

Entrapment – lõksupüüdmine

Kaitseväide, milles valitsusametnik oma aktiivse tegevusega kutsus süüdistatavas esile kuriteo toimepanemise soovi (AK)

Equal Employment Opportunity Commission (EEOC) – võrdsete töövõimaluste komisjon*

Komisjon, mille ülesanne on töökohas diskrimineerimist keelavate föderaalsete seaduste täitmise tagamine (CLS)

Equity – õiglus

Õigused ja protseduurid, mille eesmärk on erapooletuse ja õiglase kohtlemise tagamine

Exclusionary rule – välistav reegel

Doktriin, mis keelab põhiseaduslikke õigusi rikkuval viisil saadud asitõendeid kohtuprotsessis vastu võtta (CLS)

Exculpatory evidence – süüst vabastav asitõend

Asitõend, mis vabastab kostja süüst (CLS)

Excuse – vabandus

Vabandus teo toimpanekuks, kuigi tegu on taunitav, on see siiski vabandatav, arvestades süüdistava olukorda või isikut (AK) vt ka **justification**

Executive session – kinnine istung (IEÕS)

Seadusandliku kogu (nt senat) istung täidesaatva tegevuse (nt riikidevahelised lepped) arutamiseks (Collins)

Exempt assets – vabastatud vara

Vara, mida ei konfiskeerita võla tagasimaksmiseks (USC)

Exonerate from surety – käendusest vabastama (IEÕS)

Käendaja õigus nõuda, et peavõlgnik maksab võla õigel ajal ja enne, kui kreditor selle käendajalt sisse nõuab (AÕV)

F

Facilitate – hõlbustama, kaasa aitama (M-W)

Tegevusele kaasa aitama või seda lihtsustama

Factfinder – faktituvastaja*

Isik, kelle ülesandeks on hinnata kohtuasja, olukorra või suhte fakte (M-W)

Failure to act – tegevusetus

Õigusest tuleneva kohustuse täitmata jätmine, näiteks lapsevanemana haigele lapsele arsti kutsumata jätmine, mille tagajärjel laps sureb (AK)

Fair Debt Collection Practices Act – võlgade õiglase sissenõudmistavade seadus*.

Seadus, mis sätestab võlgade sissenõudmistava ja keelab vaenulikud, petlikud ning ebaausad viisid võlgade sissenõudmiseks (CLS)

Family farmer – talupere

Isik, isik ja tema abikaasa, äriühing või partnerid, kes tegelevad talutegevusega ning kes vastavad teatud laenu piirmääradele ja muudele pankrotiseadustiku 12. peatükis nõutavatele avalduse esitamise kohustuslikele tingimustele (USC)

Family fisherman – kaluripere

Isik, isik ja tema abikaasa, äriühing või partnerid, kes tegelevad kalastustegevusega ning kes vastavad teatud laenu piirmääradele ja muudele pankrotiseadustiku 12. peatükis nõutavatele avalduse esitamise kohustuslikele tingimustele (USC)

Federal public defender – föderaalne avalik kaitsja

Föderaalkohtute palgatud täiskohaga advokaat, kelle ülesandeks on pakkuda õiguskaitset kostjatele, kes ei suuda endale juriidilist kaitset lubada (USC)

Felony – raskem süütegu

Süütegu, mis on karistatav vähemalt aastase vangistusega (AK)

First degree murder – esimese astme mõrv

Teise inimese tapmine selge kavatsuse, tahte või planeerimisega (CLS)

Force majeure – vt **Act of God**

Foreseeable damage– aimatav kahju*

Kahju, mille tekkimist oli rikkunud poolel loogiline alus eeldada lepingu sõlmimise ajal (AÕV)

Future property clause – vt **after-acquired clause**

G

General damage – üldine kahju

Kahju, mille tekkimist teatud õigusrikkumistest eeldab seadus hageja seisundi ja kahju tekitamise asjaolude üksikasjadest (AÕV)

H

Hung jury – otsustusvõimetu vandekohtunike koosseis (IEÕS)

Vandekohus, mille liikmed ei suuda ühist otsust langetada (M-W)

Hearsay evidence – kuulujutul põhinev asitõend

Tunnistaja ütlus kolmandalt isikult kuuldu põhjal

Home confinement – koduarest

Eriline tingimus, mil kohtunik võib otsustada, et isik ei tohi enda kodust lahkuda, välja arvatud eristel lubatud juhtudel, nagu töö ja arsti juures käimine (USC)

Homicide – tapmine

Teise inimese tapmine (üldine termin, mille alla kuulub ka ettekavatsetud ja ettekavatsemata tapmine)

Horizontal scheme – horisontaalne skeem

Samal kaubandustasemel tegelevate konkurentide vaheline koostööskeem (CLS)

Hostile takeover – vaenulik väljaostmine*

Katse osta äriühingu enamus sihtäriühingu juhtkonna nõusolekuta või aktsionäridega läbirääkimiste jätkamine pärast pakkumise tagasi lükkamist juhtkonnalt (IP)

I

Illusory promise – petlik lubadus

Lubadus, mis ei ole ebamäärasuse või ühepoolse kohustuse tõttu täidetav (CLS)

In camera (lad.) – kinnine istung

Avalikkuse ja vandekohtu kohalolekuta istungi osa, kus on ainult kohtunik (CLS)

Inference – tuletamine

Fakti loogiline tuletamine teisest faktist või faktidest, mis on tõendite abil kohtus kinnitust leidnud (AÕV)

Infraction – rikkumine

Seaduserikkumine, mis on trahviga karistatav (AK)

Initial public offering (IPO) – esmane avalik pakkumine*

Äriühingu aktsiate esmane müük avalikkusele (eesti keeles on levinud kasutada lühendit IPO)

Insanity defense – süüvõime puudumine (AK)

Kaitseväide, millega süüalune tunnistab end süüdi ning põhjendab süütegu vaimse häirega (CLS)

Invidious discrimination – vaenutsev diskrimineerimine*

Isiku soo, rassi, usu jms tõttu ebavõrdselt kohtlemine pahatahtlikul, vaenutseval või kahjustaval viisil (CLS)

Irreparable damage– (rahaga) hüvitamatu kahju

Kahjustus või kaotus, mida ei ole võimalik rahas hüvitada (AÕV)

J

Joint venture – ühine riskantne ettevõte

Vähemalt kahe poole ühinemine ühe äriühingu või projekti loomiseks (CLS)

Joker clause – lepingu mitmeti tõlgendatav punkt (IEÕS)

Ebamäärane punkt, fraas või sõna, mis muudab lepingu tühiseks või muudab seda oluliselt. (M-W)

Jostle – tõuklemine

(New Yorkis) käe taotluslikult ja põhjuseta asetamine teise isiku tasku või käekoti lähedale või teise isiku tõukamine hetkel kui kolmanda isiku käsi on teise isiku tasku või käekoti lähedal (YPDC) (New Yorki seaduses on termin ebamääraselt selgitatud, tõuklemise eesmärgiks on varastada teise inimese taskust või käekotist)

Justification – õigustus

Süütegu on õigustatud siis, kui on olemas asjaolud, mille puhul ei saa teo toimepanekut ette heita, nt enesekaitseks toimepandud tapmine (AK)

Juvenile court – alaealiste kohus (IES)

Kohus, mis tegeleb alaealiste toim pandud süütegudega (Collins)

K

Knowingly – teadlikult

Süüteo toimepanek teades, millised tagajärjed suure tõenäosusega või kindlasti järgnevad (AK)

L

Larceny – vargus

Võõra vara loata omastamine

Legal clinic – õigusnõuandla (IEÕS)

Koht, kust inimene saab juriidilist abi või nõu

Lewd – liiderlik, nilbe (IEÕS)

Seksuaalselt sündsusetult või sobimatult käituv

Liquidated damages – leppetrahv (AÕV)

Lepingujärgne rahasumma, mis lepingu rikkumise korral tuleb rikkujal tasuda teisele poolele

Loan and trust company – hüpoteegipank (IEÕS)

M

Manslaughter – ettekavatsemata tapmine

Tapmine kurja kavatsuse ning eeldatava pahatahtlikkuseta (M-W)

Marital Settlement Agreement – abielulahutusleping

Leping millega lepitakse kokku abielulahutustingimused, nt vara jagamine, laste külastamisõigus jms. (CLS)

Means Test – keskmise test*

Pankrotiseaduse test millega hinnatakse isiku pankrotiseadustiku 7. peatükile vastavust; (CLS) vt ka **chapter 7 bankruptcy**

Misdemeanor – kergem süütegu

Süütegu, mis on karistatav kuni aastase vangistusega (AK)

Motion – palve kohtunikule

Vaidluspoole palve kohtuniku otsuse järele seoses juhtumi probleemiga (USC)

Motion to lift the automatic stay – palve lõpetada automaatne seiskamine

Kreeditori palve lubada kreditoril kasutada võlgniku või võlgniku vara suhtes meetmeid, mis muidu oleksid automaatse seiskamisega keelatud (USC) vt ka **automatic stay**

Mutual assent – vastastikune nõusolek.

Lepingu mõlema poole vaheline kokkulepe. Kokkulepet peab objektiivselt tõestama näiteks pakkumise ja kinnituse näitamisega. (CLS)

N

Necessity – hädavajadus

Süütegu, mis pannakse toime millegi raskema ära hoidmiseks (CLS)

Negligence – hooletus

Süütegu, milles isik peaks aru saama, et tema tegevus kujutab suurt või õigustamatut ohtu (AK)

Nondischargeable debt – kustutamatu võlg

Võlg, mida ei ole võimalik pankrotiga kustutada

Non-delegation doctrine – delegeerimist keelav doktriin*

Põhimõtte mille alusel ei saa kongress enda seadusandlikku võimu kellelegi edasi anda (CLS)

Nonexempt assets – vabastamata vara

Võlgniku vara, mis kuulub likvideerimisele võlausaldaja nõuete katmiseks (USC)

O

Objection to dischargeability – vastuväide võla kustutamisele

Pankrotihalduri või kreditori vastuväide võlgniku omavastutusest vabastamisele seoses teatud kustutatavate võlgadega (USC)

Offense – õigusrikkumine

Üldnimetus, mis hõlmab süütegusid ja rikkumisi, vt ka **felony, misdemeanor, violation** ja **infraction**

Omission – vt **failure to act**

One-person, one-vote rule – reegel „üks inimene, üks hääl“

Reegel, mille kohaselt on ühe inimese hääl võrdne samas osariigis teise inimese häälega (CLS)

P

Pecuniary damage – rahas hinnatav kahju

Kahju, mida on võimalik hinnata ja rahas kompenseerida (AÕV)

Petty offense – väike õigusrikkumine

Õigusrikkumine, mis on karistatav kuni kuuekuuse vangistusega või kuni 5000-dollarilise trahviga (FD)

Piercing the Corporate Veil – äriühingu katte läbistamine*

Olukord, milles kohus lükkab äriühingu piiratud vastutuse kõrvale ning paneb vastutuse äriühingu osanikele või juhtkonnale isiklikult (CLS)

Precedent – pretsedent

Varasem tehtud kohtulahend, mis võetakse hiljem aluseks sarnaste kohtuasjade lahendamisel.

Predatory pricing – turuvallutuslik hind

Madal hind, mis on seatud kindlate konkurentide või üldise konkurentsi vähendamiseks või eemaldamiseks (CLS)

Preferred creditor – eelisnõudega kreditor (IEÕS)

Võlgniku pankroti korral isik, kes on võla tagasimaksmisel eelisjärjekorras (IP)

Price discrimination – hinna diskrimineerimine

Erinevatelt klientidelt sama kauba eest erinevate hindade küsimine (IP)

Property and liability insurance – õnnetusjuhtumikindlustus (IEÕS).

Kindlustus, mis katab õnnetusjuhtumi

Protective order – kaitsev korraldus

Mistahes kohtu korraldus, mille eesmärgiks on piirata informatsiooni avalikustamist või kaitsta isikut ahistamise eest (IEÕS)

Public defender – avalik kaitsja

Jurist, kelle kohustuseks on kaitsta süüdistatavaid, kes ei suuda juristi ise palgata (M-W)

Purchase-money mortgage – osturaha hüpoteek

Kinnisvara ostjale antud hüpoteek ostuhinna tasumise tagamiseks kas osaliselt või tervikun (AÕV)

Purposely – kavatselt

Süüteo toimepanek selge kavatsusega, mille puhul toime pannud isik näeb ette ning soovib teatud tagajärgi (AK)

R

Reasonable belief – põhjendatud uskumus

Olukord, kus on olemas põhjendatav alus uskuda, et kuritegu pannakse toime või on toime pandud (CLS)

Recklessness – kergemeelsus

Süütegu, milles isik jätab täie teadmisega tähelepanuta märkimisväärse või õigustamata riski (AK)

Remote damage – juhuslik kahju

Asjaolude juhuslikust kokkusattumisest tulenev ebatavaline ja ettenägematu kahju (AÕV)

Rescind – tühistama

Lepingut tühistama või tagasi võtma. (CLS)

Rescissory damages – taastav hüvitis

Hüvitis, mis seisneb kahjustatud poole jaoks tehingu sõlmimisele eelnenud olukorra taastamises, kui ta oli sunnitud tehingu sõlmima teise poole õigusvastase teo ajendil (AÕV)

Restraining order – lähenemiskeeld

Kohtu korraldus, mis keelab ühel kindlal isikul teisele läheneda

Retroactive – tagasiulatuv

Tagasiulatuva jõuga seadus. (IEÕS)

Revenue – tulu

Isiku, äriühingu vms rahaline sissetulek

Reverse – (madalama astme kohtuotsust) tagasi saatma

Apellatsioonikohtus madalama astme kohtuotsust tagasi saatma

Reverse mortgage – pöördhüpoteek

Laen, mis antakse koduomanikule vastutasuks nende kodus asuva vara eest (CLS)

S

Sanctity of contract – lepingu pühadus

Üldine aursaam, et pärast lepingu sõlmimist peavad pooled austama enda lepingust tulenevaid kohustusi (CLS)

Self-incrimination – enese vastu tunnistamine (IEÕS)

Tegevus, mille käigus inimene annab tunnistuse mis seob teda kuriteoga või paljastab tema

Self-dealing – omakasupüüdlik*

Käitumisviis, milles usaldusisik lähtub tehingus enda parimatest huvidest ning mitte kliendi omadest (IP)

Senatorial district – senati valimisringkond (IEÕS)

Piirkond, kus valitakse senaator (M-W)

Sheltered workshop – kaitsev töökoht

Töökoht, kus kaitstakse invaliidide õigusi ning arvestatakse nende vajadustega (CLS)

Single judge – vt **sole judge**

Single-entry accounting – ühekordne raamatupidamine

Raamatupidamise meetod, mille kohaselt jälgitakse äriühingu vara, vastutusi, sissetulekut ja kulusid ning igat tehingut kajastatakse ühe sissekandega (CLS)

Sole judge – ainuisikuline kohtunik (IEÕS)

Kohtunik, kes langetab otsuse ainuisikuliselt

Speedy trial – kiirmenetlus

Kostja õigus menetlusele lühikese aja jooksul (CLS)

Statement of financial position – bilansileht

Raamatupidamisaruanne, mis kajastab antud kuupäeva seisuga raamatupidamiskohustuslase vara, kohustusi ja omakapitali (FD)

State official – riigiametnik

Riigiteenistuses olev ametnik (EKSS)

Statutory rape – suguühe alaealisega

Suguühe isikuga, kes seaduse järgi on alaealine ning seega ei saa anda nõusolekut (AK)

Stipulation – eritingimus, piirav tingimus (AÕV)

Kokkuleppes või lepingus toodud tingimus, nõue või lubadus (Collins)

Straw man – tankist (IES)

Isik, kelle nimele kantakse äri või vara, eesmärgiga varjata tegelikku omanikku (CLS)

Subpoena – kohtukutse

Ametlik kutse tulla kohtusse tunnistust andma (AÕV)

Successive sentences – järjestikkused kohtuotsused

Kui kostja on süüdi mõistetud mitmes kuriteos võib kohtunik määrata mitu karistust, mis tuleb kanda teineteise järel (CLS)

Surrogate's Court – pärandus- ja eeskosteasjade kohus (IEÕS)

Kohus, mis tegeleb päranduste, eeskoste ning varahaldusega

Syndicate – vt **joint venture** (CLS)

T

Treble damages – kolmekordistatud hüvitis

Teatud juhtudel (näiteks konkurentisalased rikkumised) ettenähtud hüvitis, mille puhul vandekohtu arvestatud kahjutasu summa kolmekordistatakse (AÕV)

U

Unconscionable – ülekohtune.

Leping, mis on ühe poole suhtes ebaõiglane või rõhuv (CLS)

Undue prejudice – lubamatu eelarvamus (AÕV)

Eelarvamus, mis on põhjendamatu, lubamatu ja vastuvõetamatu

Unliquidated claim – likvideerimatu nõue

Nõue, millele ei ole võimalik täpset väärtust anda (USC)

Uphold – vt **affirm**

Usurious – liigkasuvõtlik

Seadusega lubatud laenu maksimaalset intressimäära ületav (CLS)

V

Violation – vt **infraction**

Visiting rights – lapse külastamisõigus

Õigus külastada last pärast abielu lahutamist (CLL)

W

Wage earner's plan – palgatöölise kava*; vt **Chapter 13 bankruptcy** (USC)

White-collar crime – petturlik kuritegu*

Erinevad vägivallata kuriteod, mis pannakse toime kommertsolukordades (näiteks kindlustuspettus, maksupettus, altkäemaks jms) (CLS)

Wrongful termination – õigusvastane vallandamine

Vallandatud töötaja väide, et vallandamisega on rikutud töövõtulepingut või avalikku õigust

Yellow dog contract – ametiühingu liikmelisust keelav leping*

Töövõtja ja töötaja vaheline leping, mis keelab töötajal mistahes töötajate organisatsiooniga ühineda või liikmena jätkata (CLS)

Yellow dog fund – altkäemaksudeks kasutatavad summad (IEÕS)

Z

Zealous witness – agar tunnistaja

Tunnistaja, kelle tunnistus on selgelt erapoolik selle inimese kasuks, kelle kasuks ta tunnistab (CLS)

Kokkuvõte

Magistritöös on antud ülevaade erinevatest õiguskeele tunnusoontest ja süvenenumalt on keskendutud ka selge keele liikumisele, terminoloogia ühtlustamisele ning eelkõige Ameerika õigusekeelele. Töö peamine eesmärk ja väljund on Ameerika õigusterminoloogiat käsitleva sõnastiku koostamine. Sõnastiku juures on oluline just unikaalsete või raskesti kättesaadavate terminite selgitamine. Terminitele selgituste koostamisel on lähtutud selge keele põhimõtetest.

Töö esimeses peatükis on antud ülevaade õiguskeele peamistest tunnusoontest. Käsitatud on õiguskeelele omaseid keeletunnuseid, mille näideteks on aegunud või arhailised keelendid, võõrsõnade (täpsemalt ladinakeelsete) kasutamine, pikad laused jmt. Kuna õiguskeele selgemaks ja mõistetavaks muutmiseks räägitakse üha enam, on antud ka ülevaade selge keele suunas liikumisest. Tõlkimise perspektiivist lähtudes on käsitatud selge keele liikumist ning terminoloogia ühtlustamist.

Teises peatükis on süvitsi analüüsitud Ameerika õiguskeelt. Uuritud on nii grammatilisi kui ka sisulisi erinevusi Briti ja Ameerika keelevariantide vahel. Lisaks on uuritud ka Ameerika terminoloogia kättesaadavust Eestis ning selle kitsaskohti. Ameerika õiguskeele analüüsist selgus, et vaatamata selle üldisele otsekohesusele on siiski ka palju keerulisi termineid ning ebamäärasid seletusi.

Kolmas peatükk keskendub sõnastiku koostamisele. Nimetatud on peamised allikad, millel sõnastik põhineb ning analüüsitud on mõnda keerukamat terminit, mis autori jaoks vajasis pikemat analüüsimist. Magistritöös koostatud sõnastiku eesmärk on anda panus Ameerika õigusterminoloogia ühtlustamisse Eestis, kuna seni on keskendutud eelkõige Briti õiguskeelele, seda eeskätt sellepärast, et Eesti on tihedalt seotud Euroopa Liidu õigusruumiga, kus kasutatakse Briti keelekonventsioone. Paljudes sõnastikes esineb küll Ameerika terminoloogiat, kuid üldiselt on see segunenud Briti terminoloogiaga ja sageli ei ole kasutatud märgendamist, mis viitaks sellele, mis keelevariandi terminiga on tegemist.

Koostatud 200 terminiga Ameerika õigusterminoloogia sõnastik keskendub eelkõige vähemlevinud või Eesti keeleallikates vähe kajastatud terminitele. Terminid on

valitud Ameerika õigusterminoloogiat käsitlevatest sõnaraamatutest (Cornell Law School Legal Encyclopedia, US Courts Legal Terms Glossary jms). Sõnastikus leiavad kajastust ka konkreetselt Ameerika Ühendriikide õigussüsteemis kasutatavad terminid, millele on lisatud ka selgitused ning vasted. Vastete puudumise korral on autor proovinud ise mõelda võimalikult täpse vaste, mis antud termini tähistamiseks võib sobida. Antud on ka soovitusi ebamääraste või ebatäpsete terminite selgemaks kirjeldamiseks.

Tööd kirjutades sai autor uue kogemuse sõnastiku koostamise näol. Lisaks omandas autor ka uusi teadmisi Ameerika õigussüsteemi ning selle terminoloogia kohta. Sõnastikku on võimalik kasutada tulevikus terminoloogiaalaseks tööks ning keele ühtlustamiseks. Samuti on tegemist allikaga, kust on võimalik leida vähekajastatud termineid ning üldist informatsiooni Ameerika õiguskeele kohta.

Kasutatud kirjandus

- Balogh, D 2019. The Role of Genres and Text Selection in Legal Translator Training. *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*, 58(1) 17-34. <https://doi.org/10.2478/slgr-2019-0015>
- BYU Law & Corpus Linguistics 2019. Corpus of Current US Code. Kättesaadav <https://lawcorpus.byu.edu/cocusc/>. (15.05.2022)
- Collins Dictionary *s.a.*. Kättesaadav <https://www.collinsdictionary.com/>. (17.05.2022)
- Cornell Law School Legal Information Institute *s.a.*. Legal Encyclopedia. Kättesaadav <https://www.law.cornell.edu/wex>. (20.05.2022)
- Eesti Keele Instituut 2009. Eesti keele seletav sõnaraamat. Kättesaadav aadressil <https://www.eki.ee/dict/ekss/>. (13.05.2022)
- Eesti Keele Instituut *s.a.* Esterm, Kättesaadav <https://termin.eki.ee/esterm/>. ()
- Eesti Keele Instituut *s.a.* Inglise-eesti masintõlkesõnastik. Kättesaadav <http://www.eki.ee/dict/ies/index.cgi>. (19.05.2022)
- Eesti Vabariigi põhiseadus. RT I, 15.05.2015, 2. Kättesaadav <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>. (15.05.2022)
- Euroopa Liidu Teataja 017 , 06/10/1958 Lk 0385 – 0386. Kättesaadav <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:31958R0001&from=EN>. (17.05.2022)
- Ganti, A 2022. Hostile Takeover. *Investopedia*. Kättesaadav <https://www.investopedia.com/terms/h/hostiletakeover.asp>. (19.05.2022)
- Haigh, R 2009. Legal English (2nd ed.). Routledge-Cavendish. Kättesaadav https://www.academia.edu/8183494/Rupert_haigh_legal_english_second_edition. (13.05.2022)
- Hallik H, Kasemets K 2013. Õigus aru saada. Postimees, 20. september 2013. Kättesaadav <https://arvamus.postimees.ee/2058792/katrin-hallik-katre-kasemets-oigus-aru-saada>. (13.05.2022)
- Hallik, H 2011. Selge keele liikumisest maailmas. *Õiguskeel*, 3. Kättesaadav https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/katrin_hallik_selge_keeke_liikumisest_maailmas.pdf (13.05.2022)

- Hayes, A 2021. Closely Held Corporation. *Investopedia*. Kättesaadav
<https://www.investopedia.com/terms/c/closely-held-corporation.asp>. (20.05.2022)
- Justiitsministeerium 2022. Õigusterminoloogia ja tõlkimine. Kättesaadav
<https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/oiguskeel/oigusterminoloogia#kirjaviis>. (19.05.2022)
- Kangur, A 2007. Selge keele liikumisest maailmas. *Õiguskeel*, 2. Kättesaadav
<https://www.just.ee/media/426/download>. (10.05.2022)
- Kenton, W 2021a. Aged Fail. *Investopedia*. Kättesaadav
<https://www.investopedia.com/terms/a/agedfail.asp>. (19.05.2022)
- 2021b. Self-Dealing. *Investopedia*. Kättesaadav
<https://www.investopedia.com/terms/s/self-dealing.asp>. (20.05.2022)
- Law Offices of Stephen Bilkins & Associates *s.a.* NY Penal Law § 165.25: Jostling.
 Kättesaadav <https://criminaldefense.1800nynylaw.com/new-york-penal-law-165-25-jostling.html>. (20.05.2022)
- Leesment H, Soobik L, Veinla H 1997. *Ameerika õigusterminoloogia valiksõnastik*.
 Tartu: Juristide Täienduskeskus.
- Liberto, D 2022. Preferred Creditor. *Investopedia*. Kättesaadav
<https://www.investopedia.com/terms/p/preferred-creditor.asp>. (20.05.2022)
- Mattila, H. E. S 2006. *Comparative Legal Linguistics* (C. Goddard, Tõlk.).
 Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd.
- Merriam-Webster *s.a.* *Merriam-Webster.com legal dictionary*. Kättesaadav
<https://www.merriam-webster.com/dictionary/>.
- Pedak, P 2010. Lepingute leping ja tõlgete tõlge. *Õiguskeel*, 3, lk 1–4. Kättesaadav
https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/peter_pedak_lepingute_leping_ja_tolgete_tolge.pdf. (10.05.2022)
- Pozzo, B 2003. Harmonisation of European Contract Law and the Need of Creating a Common Terminology. *European Review of Private Law*, 11(6), lk 754–767.
 Kättesaadav
<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Review+of+Private+Law/11.6/ERPL2003048>. (09.05.2022)

- Reinsalu, R 2012. Lepingukeele keerukus. *Õiguskeel*, 2. Kättesaadav https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/riina_reinsalu_lepingukeele_keerukus.pdf. (09.05.2022)
- The Law Firm of Andrew M. Stengel, YPDCrime *s.a.* New York State Law. Kättesaadav <https://ypdcrime.com/>. (19.05.2022)
- The Free Dictionary by Farlex *s.a.* Legal dictionary. Kättesaadav <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com>. (20.05.2022)
- Twin, A. 2022. Price Discrimination. *Investopedia*. Kättesaadav https://www.investopedia.com/terms/p/price_discrimination.asp. (20.05.2022)
- United States Courts *s.a.* Chapter 11 – Bankruptcy Basics, Kättesaadav <https://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-11-bankruptcy-basics>. (20.05.2022)
- United States Courts. *s.a.* Glossary of Legal Terms, Kättesaadav <https://www.uscourts.gov/glossary>. (20.05.2022)
- Vitalievna, D. O., & Ivanovich, R. D 2015. Contract law: terminology and translation difficulties. *EXPERIENTIA EST OPTIMA MAGISTRA: Papers of International Conference, IV*(April), lk 206–211. Kättesaadav http://dspace.bsu.edu.ru/bitstream/123456789/17900/1/Experien_Est_Opt_Mag_Vol_4.pdf#page=206. (06.05.2022)
- Välisministeerium 2017. 1. Üldinfo. Kättesaadav <https://vm.ee/et/1-uldinfo>. (21.05.2022)
- Williams, C 2004. Legal English and Plain Language: An introduction. *ESP Across Cultures, 1*, Kättesaadav https://faculty.ksu.edu.sa/sites/default/files/williams_2004_legal_english_and_plain_language-libre_1.pdf. (07.05.2022)
- 2011. Legal English and Plain Language: An update. *ESP Across Cultures, 8*, Kättesaadav <https://www.researchgate.net/file.PostFileLoader.html?id=57c694bd96b7e4eb5e70b86a&assetKey=AS%3A401061820026880%401472631997605>. (08.05.2022)

Summary

UNIVERSITY OF TARTU

College of Foreign Languages and Cultures

Roland Brant

Õiguskeele tunnused ja Ameerika õigusterminoloogia sõnastik

Legal English Characteristics and a Glossary of American Legal English

Master's thesis

2020

This master's thesis focuses on legal terminology, more specifically on American legal English. The first part of the thesis focuses on the main characteristics of legal language and an analysis of American legal English. The aim of the thesis is to provide a legal English glossary which primarily focuses on American English.

The second part of the thesis explains the principles of the glossary. Some general language problems which the author of the thesis faced are analysed. The glossary contains 200 terms. There are terms related bankruptcy, crime, as well as the justice system in general. The selection of terms is based on articles, existing glossaries of American English and on English-Estonian legal language dictionaries.

Keywords: legal English, terminology, glossary

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Roland Brant,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Õiguskeelee tunnused ja Ameerika õiguskeelee sõnastik“, mille juhendaja on Piret Rääbus, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Roland Brant

27.06.2022

Lõputöö autori kinnitus

Olen lõputöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ning muudest allikaist pärinevatele andmetele on viidatud.

Roland Brant, 27.06.2022